

Harmadik fejezet

A határon átnyúló ügyekkel kapcsolatos egyes eljárási kérdések

Boreczki Szabolcs

1. Áttekintés

Ahogy arra az első fejezet bevezető gondolatai is utalnak, az EU-n belüli igazságügyi együttműködés második fázisa az eljárási jogsegély harmonizálását tűzte ki célul. Az EUMSZ 81. cikke (korábban az EKSz. 65. cikke) ebben a körben két területet hangsúlyoz: a bírósági és bíróságon kívüli iratok határokon túlra történő kézbesítését, valamint a bizonyításfelvétel terén való együttműködést. Ebben a fejezetben az ezekkel kapcsolatos hatósági együttműködés részleteit ismerheti meg az olvasó.

2. Iratok kézbesítése külföldön

2.1. Bevezetés

Az Ákr. 87. §-ának (1) bekezdése alapján az ügyfél, ha magyarországi lakcímmel vagy székhellyel nem rendelkezik, az első kapcsolatfelvétel alkalmával köteles kézbesítési meghatalmazottat megnevezni, ezáltal elkerülendő a külföldi kézbesítés szükségességét. Ha azonban például a címzett ügyfél még nem vette fel korábban a kapcsolatot a hatósággal, vagy tanú számára kell kézbesíteni az iratot, akkor a magyarországi meghatalmazottnak nem kézbesíthető az irat, így a külföldi kézbesítés nem kerülhető el.

E célból a polgári ügyekben eljáró hatóságok az eljárásukban keletkezett iratok külföldön történő kézbesítésére uniós és nemzetközi jogforrásokat

alkalmazhatnak, és bizonyos esetekben ezek hiányában is sor kerülhet kézbesítésre.

2.2. Kézbesítési rendelet¹

2.2.1. A kézbesítési rendelet hatálya

A kézbesítési rendelet az EU-tagállamok egymás közötti viszonylatában szabályozza a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett iratok kézbesítését, és a rendelet egy kétoldalú egyezmény² alapján Dániára is alkalmazandó.

A rendelet hatálya a polgári és kereskedelmi ügyekre terjed ki. A rendelet tárgyi hatálya kiterjed a bíróságon kívüli iratok más tagállamban történő kézbesítésére is, ugyanakkor e fogalomra nem állapít meg definíciót. Az EUB a *Roda Golf-ügyben*³ foglalkozott e kérdéssel, még az 1348/2000/EK rendelettel⁴ összefüggésben. Megállapította, hogy a bíróságon kívüli irat fogalma közösségi jogi fogalom, és kimondta, hogy az egy közjegyzői okirat bírósági eljárásán kívüli kézbesítését is lefedi.

Az EUB a *Tecom Mican-ügyben* pontosította a bíróságon kívüli irat fogalmát, és kimondta, hogy az „nem csupán a hatóságok vagy igazságügyi tisztviselők által készített vagy hitelesített iratokat foglalja magában, hanem az olyan magánokiratokat is, amelyek hivatalos eljárás szerinti továbbítása a külföldön lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező címzett részére valamely jog vagy polgári jogi, illetve kereskedelmi jogi igény gyakorlásához,

¹ A rendelet alkalmazását segíti az Igazságügyi Minisztérium által készített gyakorlati útmutató: <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/a-tagallamokban-a-polgari-es-kereskedelmi-ugyekben-a-birosagi-es-birosagon-kivuli-iratok-kezbeselese> (A letöltés ideje: 2020. 03. 17.)

² Megállapodás az Európai Közösség és a Dán Királyság között a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről, HL L 300., 2005. 11. 17., 55–60.

³ Roda Golf & Beach ítélet, C-14/08., EU:C:2009:395.

⁴ Az 1348/2000/EK rendelet alapján az egyes tagállamok nyilatkozatot tehettek, hogy a területükön keletkezett milyen iratok tartoznak a rendelet hatálya alá. Magyarország az alábbi nyilatkozatot tette:

Bíróságon kívüli iratok az olyan iratok, amelyeket polgári vagy kereskedelmi ügyben folyó bíróságon kívüli eljárásban kell kézbesíteni. Idetartoznak például a közjegyzői okiratok, gyámhatósági iratok vagy a földhivatali iratok.

bizonyításához vagy megóvásához szükséges”.⁵ A hatóságok eljárásában keletkezett iratok e fogalom alá tartozása tehát nem kérdéses.

A rendelet alkalmazhatóságának egyik fontos feltétele, hogy a más tagállambeli címzett címe ismert legyen. A rendelet nem ad lehetőséget arra, hogy a kézbesítés kérelmezője akár külön, akár a kézbesítési kérelemmel együtt lakcímkutatás iránt is kérelmet terjesszen elő. Mindez azonban nem zárja ki, hogy bizonyos esetekben a jogsegélykérelmeket fogadó intézmények maguktól ne végezzenek lakcímkutatást vagy -ellenőrzést, például amennyiben a címzett cég helyes címe a cégnyilvántartásban megtalálható.

2.2.2. A rendelet által szabályozott kézbesítési módok

2.2.2.1. Bevezetés

A rendelet magyar bíróságon kívüli iratok más tagállamban történő kézbesítésére több lehetséges módot állapít meg. Az EUB *Plumex-ügyben*⁶ hozott ítélete alapján ezek a kézbesítési módok teljesen egyenrangúak, az eljáró hatóság így szabadon mérlegelheti, hogy melyik kézbesítési módot veszi igénybe (akár egyidejűleg többet). Az EUB az *Alder-ügyben*⁷ hozott ítéletében azt is rögzítette, hogy a rendeletben megállapított kézbesítési módok listája taxatív, vagyis más tagállamban ismert lakóhellyel rendelkező, és az eljárás helye szerinti tagállamban képviselővel nem rendelkező címzett részére a kézbesítést csak a rendeletben meghatározott eszközök útján lehet fogantatosítani. Következésképpen, ha a címzett más EU-tagállambeli címe ismert, akkor részére a kézbesítés nem történhet a belső jogban meghatározott egyéb úton, például hirdetményi kézbesítéssel.

2.2.2.2. Az áttevő és az átvevő intézmények közreműködésével történő kézbesítés

Az iratok kézbesítésének egyik lehetséges módja az áttevő és az átvevő intézmények közreműködésével történő kézbesítés. Ebben az esetben a megkereső

⁵ Tecom Mican-ítélet, C-223/14, EU:C:2015:744, 70.

⁶ Plumex-ítélet, C-473/04, EU:C:2006:96.

⁷ Alder-ítélet, C-325/11, EU:C:2012:824.

tagállamban kijelölt átvevő intézmény a rendelet 4. cikk (3) bekezdése szerinti, a rendelet I. mellékletében megállapított formanyomtatvány alkalmazásával készíti el jogsegélykérelmét, amelyet közvetlenül küld meg a kézbesítés helye szerinti tagállam által kijelölt átvevő intézménynek. Sem a kérelmet, sem a kézbesítendő iratokat nem kell külön hitelesítéssel ellátni.

Az átvevő intézmény közvetlenül maga kézbesíti vagy más által kézbesítteti az iratot, főszabály szerint a saját államának joga által az iratok kézbesítésére előírt eljárás során, de lehetőség van a megkereső állam joga szerinti különös módon történő kézbesítésre is, ha az összeegyeztethető az átvevő tagállam jogával. Ez utóbbira példa, amikor az eljárás helye szerinti tagállam joga szerint csak a címzett saját kezéhez kézbesíthető az irat, ami kizárja a megkeresett tagállam joga alapján egyébként lehetséges helyettes átvevőnek történő átadást.

A rendelet alapján a kézbesítést a lehető legrövidebb időn belül, de legkésőbb az átvételtől számított 1 hónapon belül foganatosítani kell. Ez azonban inkább csak egy indikatív határidő, annak elmulasztása esetén csupán értesíteni kell az átvevő intézményt a késedelemről, illetve továbbra is el kell járni a kézbesítés iránt, ha csak az átvevő intézmény másként nem kéri. A gyakorlati tapasztalatok⁸ is azt mutatják, hogy a kézbesítések 1–6 hónap közötti időtartamot vesznek igénybe.

A kézbesítési kérelmek teljesítése főszabály szerint ingyenes. Ugyanakkor a kézbesítés kérelmezője köteles azon személyek tevékenységével kapcsolatban felmerült költségeket megtéríteni, akik az adott tagállam joga szerint jogosultak az iratok kézbesítésére (ilyenek például Franciaországban vagy a Benelux-államokban a bírósági végrehajtók).

A kézbesítés eredményéről a kézbesítést foganatosító bíróság, hatóság, hivatalos személy vagy az átvevő intézmény a 10. cikk (1) bekezdése alapján az I. melléklet szerinti nyomtatvány használatával igazolást állít ki, magyarországi kérelem esetében az Nmjt. 77. § (5) bekezdése alapján közöltek szerint magyar, angol, francia vagy német nyelven.

Magyarországon a bíróságon kívüli iratok tekintetében az átvevő intézmény az Nmjt. 77. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján az igazságügyért felelős miniszter, e feladatot az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési

⁸ SIMONI–PAILLI 2016. http://ec.europa.eu/justice/civil/files/studies/service_docs_en.pdf. (A letöltés ideje: 2020. 03. 16.)

Szabályzata⁹ alapján a Nemzetközi Magánjogi Főosztály (a továbbiakban: IM NMFO) látja el. Ebből fakadóan a más EU-tagállamban kézbesítést kérő hatóságnak az IM NMFO-t kell megkeresnie, megküldenie részére a kézbesítendő iratokat, megjelölnie a címzett nevét és címét, a rendelet szerinti jogsegélykérelmet pedig ezt követően az IM NMFO készíti el és küldi meg a külföldi átvevő intézménynek. A kézbesítés eredményéről az IM NMFO tájékoztatja a megkereső magyar hatóságot az azt igazoló iratok megküldésével. Amennyiben a kézbesítés díjfizetés ellenében történik vagy történt, az IM NMFO beszerzi a kézbesítés díjának banki átutalással történő megfizetéséhez szükséges adatokat is az átvevő intézménytől, amelyeket szintén továbbít a megkereső hatósághoz.

2.2.2.3. Közvetlen postai úton történő kézbesítés

A rendelet 14. cikke alapján a hatóság a kézbesítendő iratot postai úton is kézbesítheti, ha tértivevényes ajánlott levélben vagy ennek megfelelő egyéb módon történik a küldemény megküldése. Az irat így a nemzetközi postaforgalomban szokásos módon (nemzetközi tértivevénnyel) közvetlenül a címzett címére küldhető meg.

Az EUB a *Henderson-ügyben*¹⁰ meghatározott bizonyos követelményeket a kézbesítés e módjával kapcsolatban, amelyek a bírósági és a bíróságon kívüli iratok tekintetében is megfelelően alkalmazandók. E szerint az irat átvételének igazolása nemcsak tértivevénnyel, hanem egy másik olyan irattal is igazolható, amely egyenértékű garanciákat nyújt a benne foglalt adatok és a bizonyíthatóság terén; az átvevő tagállam eljáró bíróságának feladata meggyőződni arról, hogy a címzett olyan feltételek mellett kapta meg a szóban forgó iratot, amelyek biztosították a védelemhez való jogának tiszteletben tartását. Hatósági eljárás esetén, amelyben adott esetben ellenérdekű fél sincs, mindez azt jelenti, hogy a címzettnek úgy kell megkapnia az iratot, hogy annak alapján eljárási jogait megfelelően gyakorolhassa. A kézbesítés érvényes akkor is, ha az iratot a címzett állandó lakóhelyén tartózkodó felnőtt korú személy részére adták át, aki a címzett családtagja vagy alkalmazottja. Ilyenkor a címzettre hárul annak bizonyítása, hogy nem szerzett tudomást az ellene

⁹ 7/2014. (XI. 14.) IM utasítás az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról.

¹⁰ Henderson-ítélet, C-354/15, EU:C:2017:157.

másik tagállamban indult bírósági eljárásról, és nem tudta beazonosítani sem a kereseti kérelem tárgyát, sem annak okát, továbbá nem rendelkezett kellő idővel védekezésének előkészítésére. A rendelet alkalmazásában „lakóhely” alatt azt a helyet kell érteni, ahol az irat címzettje lakik vagy rendszeresen tartózkodik.

2.2.2.4. A megkereső tagállam diplomáciai vagy konzuli képviselőjének közreműködésével történő kézbesítés

E kézbesítési mód esetén kényszer alkalmazására nincs lehetőség, csak önkéntes átvétel esetén kerülhet sor joghatályos kézbesítésre. A tagállamok nyilatkozhatnak arról, hogy csak abban az esetben engedik meg területükön az ilyen kézbesítést, ha a címzett a küldő állam állampolgára.¹¹

E kézbesítési mód más kézbesítési módokhoz képest elméletileg lassabb, és az esetek nagy részében a konzuli, diplomáciai képviselő is csak postai úton tudja továbbítani az iratot a címzett részére, így az átvétel szabályszerűségének megállapítása ilyenkor is nehézségekbe ütközhet.

Ha a hatóság ezt a módot kívánja igénybe venni, az Nmjt. 77. § (9) bekezdése alapján az iratokat a Külgazdasági és Külügyminisztériumnak (a továbbiakban: KKM) kell megküldenie. A megkeresésben célszerű hivatkozni a rendelet 13. cikkére.

2.2.3. Fordítás

A címzett tisztességes eljáráshoz fűződő jogainak védelme érdekében a rendelet biztosítja a címzett számára azt a jogot, hogy a nem megfelelő nyelven készült, vagy ilyen fordítással el nem látott irat átvételét jogszerűen megtagadja. A rendelet 8. cikkének (1) bekezdése alapján a címzett megtagadhatja a kézbesítendő irat átvételét akár a kézbesítés alkalmával, akár

¹¹ Ilyen nyilatkozatot Magyarországon kívül az alábbi tagállamok tettek: Ausztria, Belgium, Bulgária, Észtország, Franciaország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Németország, Olaszország, Románia, Spanyolország, Szlovákia, Szlovénia.

az iratnak a kézbesítéstől számított *egy héten belüli*¹² visszaküldésével, ha azt nem a következő nyelvek egyikén szövegezték meg, és nem mellékeltek hozzá fordítást az alábbi nyelvek egyikén:

- olyan nyelv, amelyet a címzett megért, vagy
- az átvévő tagállam hivatalos nyelve, vagy ha annak a tagállamnak több hivatalos nyelve is van, a kézbesítés helyének hivatalos nyelve vagy hivatalos nyelveinek egyike.

A 8. cikket a kézbesítés összes módjának alkalmazása esetén be kell tartani, a megtagadás jogáról a címzettet tájékoztatni kell a rendelet II. melléklete szerinti formanyomtatvány csatolásával. A melléklet valamennyi uniós nyelven tartalmazza a tájékoztató szövegét, amelyet minden nyelven csatolni kell. A tájékoztatót a kézbesítést foganatosító átvévő intézmény vagy más szerv, közvetlen postai kézbesítés esetén a küldő bíróság vagy más hatóság, konzuli vagy diplomáciai képviselő általi kézbesítés esetén pedig e képviselő csatolja a kézbesítendő irathoz. Ezek nevét és elérhetőségeit a II. melléklet szerinti nyomtatványban meg kell adni, és a címzett e megjelölt szervnek, személynek küldheti vissza az iratot. A címzett a tájékoztató nyomtatványon megjelöli az általa értett nyelvet, nyelveket, majd azt keltezéssel és aláírással ellátva, az iratokkal együtt küldi vissza a megjelölt hatóságnak, személynek. Amennyiben a címzett az irat átvételét megtagadta, a kézbesítés a fordítással ellátott irat kézbesítésével utóbb teljesíthető.

Az EUB előtt több ügyben is felmerült a fordítások kérdése. Az egyik kérdéskör e tekintetben, hogy minden kézbesítésre kerülő iratot le kell-e fordítani. A *Weiss-ügyben*¹³ az eljárást megindító iratok kézbesítése kapcsán az EUB megállapította, hogy a címzett nem tagadhatja meg az irat átvételét, ha az irat alapján az érintett eljárásban érvényesíteni tudja a jogait, és csak az eljárást megindító irat olyan mellékleteihez nem készült a kézbesítés helye szerinti tagállam nyelven vagy a címzett által értett nyelven fordítás, amelyek kizárólag bizonyítékként szolgálnak, és nem elengedhetetlenül szükségesek a kereset tárgyának és indokának megértéséhez. Annak mérlegelése, hogy ebből a szempontból mely iratok fordítása szükséges ahhoz, hogy a címzett a jogait gyakorolni tudja, az alapügyben eljáró bíróság feladata.

¹² Az uniós rendeletekben előírt időtartamok és határidők számításánál az időtartamokra, időpontokra és határidőkre vonatkozó szabályok meghatározásáról szóló, 1971. június 3-i 1182/71/EGK, Euratom tanácsi rendeletet kell alkalmazni.

¹³ Weiss-ítélet, C-14/07, EU:C:2008:264.

Annak megítélése, hogy a címzett érti-e az irat nyelvét, meglehetősen szubjektív. Ennek mérlegelése kapcsán adott egy lehetséges támpontot az EUB a *Weiss-ügyben*, amikor megállapította, hogy „az a körülmény, hogy a kézbesített irat címzettje üzletszerű tevékenységének gyakorlása körében a felperessel kötött szerződésben abban állapodott meg, hogy a levelezést az áttevő tagállam nyelvén folytatják, nem alapozza meg a megállapodás szerinti nyelv ismeretének vélelmét, hanem olyan ténykörülményt jelent, amelyet a bíróság figyelembe vehet annak vizsgálata során, hogy e címzett megérti-e a kibocsátó tagállam nyelvét”.¹⁴

További vitatott kérdéskör a címzett kioktatása. Ezzel összefüggésben az *Alpha Bank Ciprus-ügyben* az EUB megállapította, hogy az átvető intézménynek a rendelet II. mellékletében szereplő formanyomtatvány használatával kivétel nélkül minden esetben – még ha e jogával nyilvánvalóan nem is élhet – tájékoztatnia kell az irat címzettjét az irat átvételének megtagadásához fűződő jogáról, e tekintetben mérlegelési joga sincs. Döntésében az EUB kimondta azt is, hogy „az a körülmény, hogy ezen intézmény az irat címzettnek való kézbesítése során nem csatolta az 1393/2007 rendelet II. mellékletében szereplő formanyomtatványt, nem az eljárás érvénytelenségi okának minősül, hanem olyan mulasztásnak, amelyet az e rendeletben szereplő rendelkezéseknek megfelelően kell pótolni”.¹⁵ Amennyiben tehát nem történt meg a tájékoztatás, az nem teszi érvénytelenné a kézbesítést, de az alapügyben eljáró bíróság (hatóság) feladata, hogy a rendelettel összhangban megfelelően orvosolja ezt az eljárási szabálytalanságot; ehhez a gyakorlatban az iratokat ismételten, immár a kioktatás csatolásával együtt, kézbesíteni kell a címzettnek. Az *Alta Realitat-ügyben*¹⁶ az EUB az alapügyben eljáró bíróság (hatóság) kötelezettségévé tette annak vizsgálatát, hogy a címzettet megfelelően tájékoztatták-e megtagadási jogáról.

A fentiek alapján a rendelet 8. cikke a visszaélésszerű joggyakorlásra is lehetőséget adhat a címzettnek. A *Leffler-ügyben* az EUB kimondta, hogy a nemzeti bírónak kell ügyelnie az ügyben szereplő felek jogainak védelmére, különösen arra, hogy az irat címzettjének megfelelő idő álljon rendelkezésére, hogy felkészüljön a védekezésre, vagy arra is ügyelnie kell, hogy a felperesnek az alperes meg nem jelenése esetén ne kelljen egy le nem fordított irat átvétele (az eljárás elhúzódását célzó, nyilvánvalóan visszaélésszerű)

¹⁴ Weiss-ítélet, C-14/07, EU:C:2008:264, 88.

¹⁵ Alpha Bank-ítélet, C-519/13, EU:C:2015:603, 76.

¹⁶ Alta Realitat-ítélet, C-384/14, EU:C:2016:316.

megtagadásának negatív következményeit elszenvednie, ha bizonyítható, hogy az irat címzettje érti az áttevő tagállamnak azt a nyelvét, amelyen az iratot kiállították.¹⁷ Az *Alpha Bank Ciprus-ügyben* hozott ítéletben az EUB azt is megállapította, hogy a rendelet nem biztosít hatáskört annak értékelésére, hogy az irat átvétele megtagadásának feltételei teljesülnek-e, erről csak az áttevő tagállamban eljáró nemzeti bíróság (hatóság) határozhat, ha vita merül fel. Ez eleve akkor merülhet fel, ha a címzett ténylegesen megtagadta az irat átvételét annak nyelve miatt, és a másik fél kérelmére ellenőrizni kell, hogy az ilyen megtagadás jogszerű volt-e. Ennek vizsgálata során megfelelően figyelembe kell venni a kézbesítés összes körülményét, egyrészt a címzett nyelvi ismereteinek meghatározása tekintetében, másrészt a tekintetben, hogy – az irat jellegét figyelembe véve – szükség van-e egyáltalán annak lefordítására. Az *Alta Realitat-ügyben* az EUB egyértelműen kimondta: ha a megtagadás nem volt indokolt, akkor az áttevő tagállamban eljáró bíróság (hatóság) „főszabály szerint alkalmazhatja a nemzeti joga által ezen esetre előírt következményeket, feltéve, hogy ez nem gátolja az 1393/2007 rendelet hatékony érvényesülését”.¹⁸ Következésképpen, ha az állapítható meg, hogy a címzettnek nem állt jogában megtagadni az irat átvételét az irat nyelvére való hivatkozással, de ezt mégis megtette, az irat akkor tekinthető átvettnek, ha az áttevő tagállam joga így rendelkezik az irat átvételének jogtalan megtagadása esetére. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ez csak az átvételnek az irat nyelve miatti megtagadására vonatkozik.

Az EUB a későbbiekben a *Henderson-ügyben*¹⁹ megerősítette, hogy e követelmények a rendelet szerinti többi kézbesítési mód esetén is irányadók.

2.2.4. A kézbesítés időpontja és a határidők számítása

A rendelet szerinti kézbesítés időpontjára, valamint arra, hogy a kézbesítés szabályszerű volt-e, a kézbesítés helye szerinti tagállam joga irányadó.

Az EUB a *Plumex-ügyben* azt is megállapította, hogy „az intézményközi továbbítással történő és a postai kézbesítés egyidejű alkalmazása esetén

¹⁷ Leffler-ítélet, C-443/03, EU:C:2005:665, 52.

¹⁸ Alta Realitat-ítélet, C-384/14, EU:C:2016:316, 89.

¹⁹ Henderson-ítélet, C-354/15, EU:C:2017:157.

a címzett tekintetében a kézbesítés megtörténtéhez kötött eljárási határidő kezdete az első szabályszerű kézbesítés időpontja alapján határozandó meg”²⁰

Sokszor azonban rendkívül nehezen vagy egyáltalán nem állapítható meg, hogy a közvetlen postai úton történő kézbesítés szabályszerű volt-e, különösen akkor, ha az irat „nem kereste” („non reclamé”, „not claimed”) jelzéssel érkezett vissza. Számos tagállam joga a postai kézbesítés esetén nem ismeri a kézbesítési vélelem intézményét, így csak a címzett általi átvétel esetén kerülhet sor a kézbesítés szabályszerűségének megállapítására.

2.3. Kézbesítési egyezmény²¹

2.3.1. Az egyezmény hatálya

Az egyezmény polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó, a polgári és kereskedelmi ügy fogalmát azonban nem határozza meg. Autonóm és mindenkre nézve kötelező értelmezést nyújtó fórum hiányában a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretében a részes államok szakértőinek részvételével zajló úgynevezett Különleges Bizottságok („Special Commission”) ülésein kidolgozott jogi kötőerő nélküli ajánlások²² azok, amelyek iránymutatással segítik a részes államok bíróságait, hatóságait az egyezmény helyes értelmezésében, alkalmazásában.

Ezek alapján megállapítható, hogy a polgári és kereskedelmi ügyek fogalma teljesen más tartalommal bírhat az egyes részes államokban, így azt autonóm módon, a megkereső vagy a megkeresett állam jogától, vagy ezek együttes figyelembevételétől függetlenül, továbbá az ügy anyagi jogi

²⁰ Plumex-ítélet, C-473/04, EU:C:2006:96, 33.

²¹ Az egyezmény részes államainak aktuális listája az egyezmény alkalmazásával összefüggő gyakorlati információkkal együtt a Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet honlapján érhető el: www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/service. A részes államok listája elérhető az alábbi linken is: <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/magyarorszag-es-mas-allamok-viszonylataban-a-polgari-igazsagugyi-egyuttmukodes-teruleten-hatalyban-levo-unios-es-nemzetkozi-jogforrasok> (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.)

²² *Report on the work of the Special Commission on the operation of the Hague Service Convention (December 1977)* (1977).; *Report on the work of the Special Commission of April 1989 on the operation of the Hague Service and Evidence Conventions* (1989).; *Conclusions and Recommendations of the 2014 Special Commission on the practical operation of the Hague Service, Evidence and Access to Justice Conventions* (2014); *Conclusions and Recommendations of the Special Commission of October-November 2003* (2003).

jellegére alapozva kell értelmezni. Preferált továbbá liberális értelmezést követni a magánjog és a közjog határmezsgyéjén található jogterületek kapcsán, ide sorolva olyan területeket, mint a fizetéseképtelenségi, a biztosítási vagy a munkajogi ügyek. Ezzel összhangban egyébként a központi hatóságok igitkeeznek minél szélesebb körben biztosítani az egyezmény alkalmazását.

Az ügýtípus meghatározása szempontjából az egyezmény alkalmazása tekintetében az anyagi jogi ismérveket, az alapul szolgáló jogviszony jellegét kell alapul venni, és nem azt, hogy Magyarországon milyen hatóság milyen eljárás keretében jár el. Így a szülő-gyermek kapcsolattartás tárgyában folyó gyámhatósági eljárásban vagy a tulajdonjog bejegyzésével kapcsolatos ingatlan-nyilvántartási eljárásban keletkezett hivatalos iratok az egyezmény alapján kézbesíthetők. Egy adó- vagy idegenrendészeti hatóság eljárásának iratai viszont nem.

Szintén nem tartalmaz definíciót az egyezmény a bírósági és a bíróságon kívüli irat fogalmára. Erre vonatkozóan a megkereső részes állam joga az irányadó, a bíróságon kívüli irat fogalmi körébe a bíróság kivételével valamilyen más, polgári, kereskedelmi ügyben eljáró hatóság előtti eljárásban keletkezett iratok tartoznak.

Az egyezmény nem alkalmazható, amennyiben nem ismert a címzett címe. Az egyezmény nem tartalmaz rendelkezést a lakcímkutatásra vonatkozóan.

2.3.2. A kézbesítés módjai

2.3.2.1. A részes államok központi hatóságainak közreműködésével történő kézbesítés

E kézbesítési mód esetén a magyar hatóság a kézbesítendő iratokat az egyezmény vonatkozó rendelkezésével összhangban 2-2 példányban az IM NMFO-nak küldi meg, a másik részes állam központi hatóságához történő továbbítása végett. A kiküldéshez szükséges formanyomtatványt az IM NMFO tölti ki.

A külföldi hatóságtól kérhető, hogy a megkeresett állam hatóságai az iratok kézbesítésére irányadó belső jogukat alkalmazzák, amely adott esetben a kényszerkézbesítés szabályainak alkalmazását is magában foglalja (úgynevezett *formális kézbesítés*). Ugyancsak kérhető valamely *különös* (a megkereső állam belső joga szerinti) kézbesítési mód, feltéve, hogy ez a megkeresett állam jogával összeegyeztethető. Végül az úgynevezett

egyszerű kézbesítés is kérhető, amely esetben a kézbesítésre csak akkor kerülhet sor, ha a címzett az iratokat önként átveszi.

Az egyezmény alapján a jogsegélykérelem teljesítése főszabály szerint díjmentes, azonban a megkeresett állam bírósági tisztviselője vagy a belső joga által feljogosított egyéb személy közreműködésének költségeit a kérelmezőnek meg kell térítenie csakúgy, mint a különös kézbesítési mód alkalmazásával felmerülő költségeket is. A gyakorlatban ilyen illetékes személy a bírósági végrehajtó, sheriff, arra feljogosított ügyvéd vagy akár erre szakosodott magánvállalkozás. A költségek mértékére a kézbesítés helye szerinti állam joga irányadó.

A megkeresett külföldi hatóság a kézbesítés teljesítéséről vagy annak akadályáról az egyezmény 6. cikke által előírt formanyomtatvány felhasználásával igazolást állít ki, amelyet az IM NMFO a megkereső bíróságnak, hatóságnak továbbít.

2.3.2.2. A közvetlen postai úton történő kézbesítés

A közvetlen postai úton történő kézbesítés alkalmazása esetén a bíróság a kézbesítendő iratokat – az IM NMFO mellőzésével – közvetlenül a nemzetközi postaforgalomban szokásos módon küldheti meg a címzettnek. Ezért a kézbesítéssel kapcsolatos további tájékoztatást (például a kézbesítés várható időtartama; postai tudakozvány feladásának lehetősége a tértivevény visszaérkezésének elmaradása esetében stb.) a Magyar Posta Zrt. nyújthat. Az egyes részes államok azonban fenntartást tehetnek e rendelkezés alkalmazásával kapcsolatban, amellyel területükön kizárhatták a közvetlen postai kézbesítés lehetőségét.

A közvetlen postai úton történő kézbesítés esetén sokszor rendkívül nehezen vagy egyáltalán nem állapítható meg, hogy a kézbesítés helye szerinti állam jogának vagy akár a magyar jognak megfelelően szabályszerű volt-e a kézbesítés.

2.3.2.3. Diplomáciai vagy konzuli képviselő közreműködésével történő kézbesítés

Lehetőség van arra is, hogy a kézbesítés diplomáciai vagy konzuli képviselő közreműködésével történjen, de kényszer alkalmazása nélkül. Az egyes

részes államoknak itt is lehetőségük van a saját területükön kizárni e kézbesítési mód alkalmazását, kivéve a küldő állam állampolgárainak történő kézbesítés esetén.

E kézbesítési mód alkalmazása esetén a konzuli képviselőnek sok esetben csak postai úton van lehetősége az iratot a címzettnek megküldeni, ami pedig az 1.3.2.2. pontban említett gyakorlati problémákat eredményezheti a kézbesítés eredményességének megállapítása tekintetében.

Az iratokat az Nmjt. 77. § (9) bekezdése alapján a KKM-nek kell megküldeni további intézkedésre.

2.3.3. Fordítási követelmények

Az egyezmény nem ír elő kötelezően fordítási követelményeket, azonban a megkeresett állam központi hatósága megkövetelheti, hogy formális kézbesítés esetén, vagy ha különös módon kéri a kézbesítést, a kézbesítendő iratokhoz az állam hivatalos nyelven készített fordítást csatoljanak.

Egyszerű kézbesítés esetén az egyezmény szerint nem lehet fordítást megkövetelni, azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy egyes részes államok központi hatóságai ilyen esetekben sem hajlandók teljesíteni a jogsegély-kérelmet fordítás hiányában.

Közvetlen postai kézbesítés esetére az egyezmény alapján a fenti követelmények nem vonatkoznak, így fordítás nélkül is kézbesíthetők ilyen módon az iratok (ez viszont akkor, ha a címzett nem érti az irat nyelvét, az eljárásban hozott határozat külföldön történő végrehajtásának akadálya lehet).

Az egyezmény nem írja elő, hogy a fordításnak hitelesnek kell lennie, mindazonáltal a részes államok, illetve központi hatóságaik megkövetelhetik hiteles fordítás csatolását.

2.3.4. A kézbesítés időpontja

A kézbesítés szabályszerűségére és időpontjára vonatkozóan az egyezmény nem tartalmaz szabályokat, alapvetően a kézbesítés helye szerinti állam jogát kell alkalmazni. Az egyezmény nem zárja ki a Nmjt. 74. § (4) bekezdésének alkalmazását sem, vagyis megállapítható a magyar jog szerint is a kézbesítés szabályszerűsége, ha az ahhoz szükséges adatok rendelkezésre állnak, amelyeknek a beszerzése viszont sok esetben rendkívül nehéz vagy lehetetlen.

Az Nmjt. 74. § (4) bekezdése alapján kézbesítési fikció nem alkalmazható akkor, ha a kézbesítésre közvetlen postai úton került sor.

2.4. A hágai perjogi egyezmény²³

2.4.1. Az egyezmény hatálya

Az egyezmény polgári ügyekben alkalmazandó, a polgári ügy fogalmát azonban maga nem határozza meg. E fogalom értelmezésekor a kézbesítési egyezmény tárgyi hatályával kapcsolatban az 1.3.1. pontban leírtak irányadónak tekinthetők, bár ezen egyezmény értelmezésével Különleges Bizottsági ülések nem foglalkoztak. A kézbesítési egyezmény 22. cikke értelmében az a mindkét egyezményben részes államok viszonylatában a perjogi egyezmény helyébe lép, vagyis a két egyezmény azonos tárgykört lefedőnek tekintendő.

Az egyezmény nem különbözteti meg a bírósági és bíróságon kívüli iratokat, így a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett valamennyi irat kézbesítésére sor kerülhet annak alapján. Az egyezmény nem rendelkezik a lakcímkutatásról sem.

2.4.2. A kézbesítés módjai

2.4.2.1. A megkeresett állam hatóságai által a megkereső állam konzuli vagy diplomáciai tisztviselője által előterjesztett kérelem alapján történő kézbesítés

E kézbesítési mód esetében a hatóság a jogsegélykérelmet egy, a kézbesítendő iratokat két-két példányban az IM NMFO-nak küldi meg a másik részes állam illetékes hatóságához a KKM útján történő továbbítás végett.

²³ Az egyezmény részes államainak aktuális listája, az egyezmény alkalmazásával összefüggő gyakorlati információkkal együtt, a Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet honlapján érhető el: www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=33 (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.) A részes államok listája elérhető az alábbi linken is: <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/magyarorszag-es-mas-allamok-viszonylataban-a-polgari-igazsagugyi-egyuttmukodes-teruleten-hatalyban-levo-unios-es-nemzetkozi-jogforrasok> (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.)

A jogsegélykérelemnek tartalmaznia kell annak a bíróságnak, hatóságnak a megjelölését, amelytől a megküldött irat származik, a felek nevét és eljárásbeli helyzetét, a címzett lakcímét, valamint az irat nemét; a kérelmet a megkeresett hatóság hivatalos nyelvén kell szerkeszteni, illetve ilyen nyelvű fordítással kell ellátni.

A kézbesítési egyezményhez hasonlóan *formális kézbesítés, különös kézbesítés* vagy *egyszerű kézbesítés* kérhető, amely tekintetében elsősorban itt is a fordítási követelmények térnek el.

Az egyezmény alapján a jogsegélykérelem teljesítése főszabály szerint díjmentes, ami alól kivételt jelent a megkeresett állam belső joga által kézbesítésre feljogosított személy közreműködése, illetve a megkereső állam által kért különös kézbesítési mód alkalmazása költségeinek a kérelmezőt terhelő megtérítési kötelezettsége.

A külföldi hatóság által a kézbesítés teljesítéséről vagy annak akadályáról a KKM útján megküldött igazolást, tájékoztatást az IM NMFO a megkereső bíróságnak, hatóságnak továbbítja.

2.4.2.2. A közvetlen postai úton történő kézbesítés

E kézbesítési mód alkalmazására a kézbesítési egyezményben leírtak irányadók (lásd: 1.3.2.2. pont).

2.4.2.3. Kézbesítés diplomáciai vagy konzuli képviselő közreműködésével, de kényszer alkalmazása nélkül

Az egyes részes államoknak e kézbesítési mód esetén is lehetősége van a saját területén kizárni e kézbesítési mód alkalmazását, kivéve a megkereső állam állampolgárainak történő kézbesítés esetén. Ezen kézbesítési mód kapcsán ugyanazon problémák merülhetnek fel, mint amelyről a kézbesítési egyezményben a fentiekben (lásd: 1.3.2.3. pont) már említést tettünk.

2.4.3. Fordítási követelmények

Az egyezmény nem ír elő kötelezően fordítási követelményeket, azonban a megkeresett állam központi hatósága akkor teljesíti a megkeresést a belső

joga által a belföldi iratok kézbesítésére előírt szabályok szerint (formális kézbesítés), vagy a megkereső állam joga szerinti különös módon, ha a kézbesítendő iratokhoz az állam hivatalos nyelven készített fordítást csatoltak. Fordítás hiányában az iratok kézbesítésére csak akkor kerülhet sor, amennyiben a címzett azokat önként átveszi (egyszerű kézbesítés). A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy egyes részes államok az informális kézbesítés érdekében sem járnak el fordítás hiányában. Az iratokhoz az egyezmény alapján hiteles fordítást kell csatolni.

2.4.4. A kézbesítés időpontja

A kézbesítés szabályszerűsége és időpontja tekintetében a kézbesítési egyezménynél az 1.3.4. pontban leírtak irányadók ezen egyezmény tekintetében is.

2.5. Kétoldalú jogsegélyegyezmények,²⁴ viszonyosság

2.5.1. Hatály

A kétoldalú jogsegélyszerződések általában polgári és családjogi ügyekben alkalmazhatók a jogsegélyre. Ezen ügyek fogalmát nem határozzák meg

²⁴ Kétoldalú jogsegélyszerződéseink listája a következő: magyar–albán (kihirdette: 1960. évi 25. tvr.), magyar–algériai (kihirdette: 1985. évi 15. tvr.), magyar–osztrák (kihirdette: 1967. évi 24. tvr.), magyar–belga [kihirdette: 64/1984. (XII. 21.) MT rendelet], magyar–bolgár (kihirdette: 1967. évi 6. tvr.), magyar–brit (kihirdette: 1936. évi XIII. tv. – alkalmazandó: Ausztrália, Egyesült Királyság [Anglia és Wales, Észak-Írország, Man, Skócia], Fidzsi, Kanada, Kenya, Lesotho, Tonga, Új-Zéland esetében), magyar–ciprusi (kihirdette: 1983. évi 19. tvr.), magyar–csehszlovák (kihirdette: 1991. évi LXI. tv. – alkalmazandó: Csehország és Szlovákia esetében), magyar–egyiptomi (kihirdette: 1999. évi CII. tv.), magyar–finn (kihirdette: 1982. évi 25. tvr.), magyar–francia (kihirdette: 1982. évi 3. tvr.), magyar–görög (kihirdette: 1981. évi 21. tvr.), magyar–iraki (kihirdette: 1978. évi 11. tvr.), magyar–jugoszláv (kihirdette: 1969. évi 1. tvr. – alkalmazandó: Bosznia és Hercegovina, Horvátország, Koszovó, Macedónia, Montenegró, Szerbia, Szlovénia esetében), magyar–kínai (kihirdette: 1997. évi LXII. tv. – Hongkongra és Makaóra nem terjed ki a hatálya), magyar–észak-koreai (kihirdette: 1971. évi 12. tvr.), magyar–kubai (kihirdette: 1984. évi 4. tvr.), magyar–lengyel (kihirdette: 1960. évi 5. tvr.), magyar–mongol (kihirdette: 1969. évi 11. tvr.), magyar–olasz (kihirdette: 1981. évi 11. tvr.), magyar–román (kihirdette: 1959. évi 19. tvr.), magyar–szír (kihirdette: 1988. évi 9. tvr.), magyar–szovjet (kihirdette: 1958. évi 38. tvr. – alkalmazandó: Belorusszia, Moldova

a szerződések, legtöbbjük azonban kifejezetten rögzíti, hogy rendelkezései nemcsak bíróságok, hanem a polgári, családjogi ügyekben eljáró más hatóságok eljárásaira is alkalmazhatók. Az ügytípusra nem az eljáró hatóság jellege irányadó, vagyis, hasonlóan a fent vizsgált multilaterális egyezményekhez, ezek esetében is az alapul szolgáló jogviszony jellegéből célszerű kiindulni. A szerződések mind a bírósági, mind a bíróságon kívüli iratok kézbesítésére alkalmazhatók.

A kétoldalú jogsegélyszerződések egy része a lakcímkutatásra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz.

2.5.2. Kézbesítési módok

2.5.2.1. A szerződő felek központi hatóságai útján történő kézbesítés

Az alapvető kézbesítési mód a szerződő felek központi hatóságai útján történő kézbesítés. A kézbesítendő iratokat legtöbb esetben egy-egy példányban az IM NMFO-nak kell megküldeni az illetékes külföldi hatósághoz történő továbbítás végett.

Ugyan a jogsegélyszerződések külön jogsegélykérelem csatolását írják elő, a gyakorlatban a legtöbb esetben ez nem szükséges, az IM NMFO által a külföldi központi hatóságnak küldött megkeresés elegendő. Erre való tekintettel elegendő a kézbesítendő iratokat az IM NMFO-nak megküldeni.

A külföldi hatóságoktól a bilaterális egyezmények alapján is a kézbesítés többféle módja kérhető: *formális, különös vagy egyszerű kézbesítés*, amelyeknél a fordítási követelmények eltérnek.

A kétoldalú egyezmények alapján a jogsegélykérelem teljesítése főszabály szerint díjmentes, ez alól kivételt jelent a magyar–brit jogsegélyszerződés, amelynek esetében a kézbesítést végző személy díjának, illetve a különös kézbesítés költségének megtérítésére köteles a megkereső fél.

és Oroszország tekintetében), magyar–török (kihirdette: 1992. évi LVII. tv.), magyar–tunéziai (kihirdette: 1985. évi 2. tvr.), magyar–ukrán (kihirdette: 2002. évi XVI. tv.), magyar–vietnámi (kihirdette: 1986. évi 8. tvr.). Elérhető: <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/magyarorszag-es-mas-allamok-viszonylataban-a-polgari-igazsagugyi-egyuttmukodes-teruleten-hatalyban-levo-unios-es-nemzetkozi-jogforrasok> (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.)

A külföldi hatóság által a kézbesítés teljesítéséről vagy annak akadályáról megküldött igazolást, tájékoztatást az IM NMFO a megkereső bíróságnak, hatóságnak továbbítja.

2.5.2.2. Kézbesítés diplomáciai vagy konzuli képviselő közreműködésével, de kényszer alkalmazása nélkül és csak a küldő állam állampolgárai részére

A kézbesítési mód kapcsán felmerülő problémákról lásd a kézbesítési egyezmény kapcsán az 1.3.2.3. pontban leírtakat.

2.5.2.3. A közvetlen postai kézbesítés

A kétoldalú jogsegélyszerződések a közvetlen postai kézbesítés lehetőségét nem engedik meg általában, kivételt jelent a magyar–brit jogsegélyszerződés, amely a kézbesítés helye szerinti állam állampolgárságával nem rendelkező személyek részére megengedi az ilyen módon történő kézbesítést.

2.5.3. *Fordítási követelmények*

Az egyezmények nem írnak elő kötelező fordítási követelményeket, azonban a megkeresett állam hatóságai akkor teljesítik a megkeresést a belső joguk által a belföldi iratok kézbesítésére előírt szabályok szerint (formális kézbesítés), vagy a megkereső állam joga szerinti különös módon, ha a kézbesítendő iratokhoz az állam hivatalos nyelvéen készített fordítást csatoltak. Fordítás hiányában az iratok kézbesítésére csak akkor kerülhet sor, amennyiben a címzett azokat önként átveszi (egyszerű kézbesítés). Az iratokhoz az egyezmények alapján általában hiteles fordítást kell csatolni.

2.5.4. *A kézbesítés időpontja*

A kézbesítés szabályszerűsége és időpontja tekintetében a kézbesítési egyezménynél leírtak az irányadók (lásd: 1.3.4. pont) ezen szerződések tekintetében is.

2.5.5. *Viszonosság*

Irányadó viszonosság kifejezetten a kézbesítésre nem áll fenn egyetlen állammal sem. Ugyanakkor a tartási ügyekben az USA-val megállapított viszonosság²⁵ alapján a kérelmezők igényérvényesítésének megkönnyítése érdekében az USA érintett tagállamának hatóságai, amennyiben belső joguk ilyen jellegű közreműködést lehetővé tesz, díjmentesen teljesítik a tartási ügyekben keletkezett iratok kézbesítése iránti kérelmet. Ebben az esetben a kézbesítendő iratot angol nyelvű fordítással ellátva az IM NMFO-nak kell megküldeni, amely gondoskodik a kérelemnek az illetékes USA-tagállambeli hatósághoz történő továbbításáról. Amennyiben a címzett magyar állampolgár, nem zárható ki, hogy a megkeresett hatóság angol fordítás hiányában is hajlandó közreműködni a kézbesítésben.

2.6. Kézbesítés uniós rendelet, nemzetközi egyezmény vagy viszonosság hiányában

A bécsi konzuli egyezmény 5. cikkének j) pontja szerint a konzuli feladatok közé tartozik „bíróági és peren kívüli iratok továbbítása [...] a hatályos nemzetközi megállapodásoknak megfelelően vagy ilyen megállapodások hiányában a fogadó állam törvényeivel és más jogszabályaival összeegyeztethető minden más módon”.

Azokat az eseteket, amikor uniós rendelet vagy nemzetközi egyezmény szabályozza a konzulok ilyen közreműködését, már érintettük. Konkrét jogforrás hiányában a kézbesítés helye szerinti állam belső joga irányadó a tekintetben, hogy a konzul ilyen jellegű tevékenységét elfogadja-e. Konkrét ügyben a KKM tud tájékoztatást adni arról, hogy ilyen módon történő kézbesítésre van-e lehetőség.²⁶

Lehetőség van továbbá arra, hogy a kézbesítés helye szerinti állam hatóságai részére jogsegélykérelem előterjesztésére kerüljön sor, ebben az esetben azonban kizárólag a nemzetközi udvariasság alapján kérhető annak

²⁵ A nemzetközi jogsegélyre és a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó viszonosság megállapításáról szóló 36/2017. (XII. 29.) IM rendelet 1. §-a.

²⁶ A külföldön működő magyar külképviseleti hatóságok jegyzéke az alábbi címen található meg: www.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/kulkepviseletek (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.)

teljesítése, a megkeresett állam hatóságainak a kérelem teljesítésére vonatkozó nemzetközi jogi kötelezettsége nincs. Ebben az esetben a kézbesítendő iratokat a megkeresett állam hivatalos nyelven készült fordítással ellátva kell az IM NMFO-nak megküldeni, hogy azt az IM NMFO a KKM útján a külföldi hatósághoz továbbítsa. Amennyiben sor is kerülhet ilyen módon a kézbesítésre, az rendkívül időigényes, akár egy évnél tovább is eltarthat.

2.7. A kézbesítéshez kapcsolódó egyéb kérdések

2.7.1. *Lakcímkitatás*

A kétoldalú jogsegélyszerződéseink általában tartalmaznak olyan rendelkezést, amely szerint amennyiben a jogsegélykérelem teljesítése során megállapítást nyer, hogy a megadott cím pontatlan vagy hiányos, a megkeresett hatóság a pontos lakcím megállapítása érdekében megteszi a szükséges intézkedéseket. A gyakorlatban azonban e rendelkezések ritkán érvényesülnek, a legtöbb esetben a külföldi hatóságok nem tesznek ilyen lépéseket.²⁷ Egyes kétoldalú szerződések alapján azonban kifejezetten a lakcímkitatásra irányuló jogsegélykérelem is előterjeszthető.²⁸

Rokontartási ügyekben az EuTR. 53. cikke és a 2007. évi hágai egyezmény 7. cikke szerinti különleges intézkedés keretében lehetőség van az érintett tartásra kötelezett vagy jogosult lakcímére vonatkozó adatok beszerzése iránti jogsegélykérelem más EU-tagállamban (kivéve Dániát), illetve részes államban történő előterjesztésére. Ez esetben az IM NMFO mint a rendelet, illetve egyezmény magyar központi hatósága készíti el a jogsegélykérelmet, és továbbítja azt az illetékes központi hatóságnak. Hasonló lehetőség az USA-val tartási ügyekben fennálló viszonyosság keretében is fennáll.

²⁷ Ez sok esetben indokolható azzal, hogy a címzett azonosításához szükséges személyes adatok a jogsegélykérelemben, illetve a kézbesítendő iratokban sem szerepelnek.

²⁸ Ilyen kétoldalú szerződések: magyar–bolgár (13. cikk), magyar–csehszlovák (14. cikk), magyar–jugoszláv (22. cikk), magyar–lengyel [4. cikk (2)], magyar–török (23. cikk), magyar–vietnámi [4. cikk (2)].

2.7.2. Kézbesítés külföldi államnak, állami szervnek, nemzetközi szervezetnek, illetve a magyar joghatóság alól mentes természetes személynek

Amennyiben a címzett egy külföldi állam vagy annak valamely szerve, az Nmjt. 87. § (1) bekezdése alapján a kézbesítésre az adott állam és Magyarország között hatályos jogforrás (EU-rendelet, egyezmény) rendelkezéseit kell alkalmazni, illetve ilyen jogforrás hiányában diplomáciai úton van lehetőség kézbesítésre. Ha viszont a kézbesítésre nem a kézbesítési rendelet alapján kerül sor, az Nmjt. 87. § (2) bekezdése kifejezetten kizárja a közvetlen postai úton történő kézbesítés lehetőségét. A külföldi állam magyarországi külképviseletének közvetlenül történő kézbesítés nem felel meg a nemzetközi gyakorlatnak.

Az Nmjt. 87. § (3) bekezdése alapján nemzetközi szervezetnek, illetve a magyar joghatóság alól mentes természetes személynek diplomáciai úton kézbesíthetők az iratok.

Célszerű a címzett állam hivatalos nyelvén készített hiteles fordítást csatolni az iratokhoz, tekintettel arra, hogy a külföldi államtól a gyakorlatban nem várható, hogy a fordítás nélküli iratot önként átveszi. Nemzetközi szervezet esetén a szervezet munkanyelvén, természetes személy esetén az állampolgársága szerinti állam hivatalos nyelvén készült fordítással ellátva célszerű kézbesítés végett továbbítani az iratokat.

3. Bizonyítás felvétele külföldön

3.1. Bevezetés

Az Ákr. a korábbi szabályozással²⁹ szemben nem foglalkozik az eljárás határon átnyúló vonatkozásaival, ugyanakkor az eljárási törvényben történő közvetlen utalás hiányában is alkalmazhatók a jogszabály által kihirdetett, Magyarországot kötő nemzetközi egyezmények és a bizonyításfelvételi rendelet is közvetlenül alkalmazható. Az Nmjt. 3. §-ának *a*) pontja alapján a törvény hatálya a polgári ügyben eljáró hatóságokra is kiterjed, így a nemzetközi jogsegélyre vonatkozó rendelkezései is alkalmazandók e hatóságok eljárásában.

²⁹ Lásd: a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény 27. § (1).

Amennyiben külföldön kell valamilyen bizonyítási cselekményt elvégezni, így tanút meghallgatni, vagy okiratot, adatot beszerezni, esetleg szemlét lefolytatni, a bizonyítékok beszerzésére uniós rendelet, illetve nemzetközi szerződések nyújtanak lehetőséget. Ha nem áll rendelkezésre az érintett külföldi állam vonatkozásában semmilyen, a bizonyításfelvételt szabályozó jogforrás, bizonyítás felvételére ebben az esetben is, szűk körben ugyan, de van lehetőség.

Végző soron alkalmazható az Nmjt. 78. § (4) bekezdése is, amely alapján nemzetközi szerződés (viszonosság) hiányában a félnek a kérelmére határidő tűzése mellett engedélyezhető, hogy a bizonyításnak az adott külföldi állam jogának megfelelő lefolytatásáról okiratot mutasson be.

3.2. Bizonyításfelvételi rendelet³⁰

3.2.1. Bevezetés

A bizonyításfelvételi rendelet az EU-tagállamok egymás közötti viszonylatában szabályozza a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyítás felvételét, Dánia kivételével.

A rendelet polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazható, e fogalom értelmezését a bevezető rész már tárgyalta.

A rendelet hatálya a bíróságok közötti együttműködésre terjed ki. A bíróság fogalmát a rendelet nem konkretizálja, és az EUB sem vizsgálta még e kérdést. Ugyanakkor álláspontom szerint a rendelet alapján polgári ügyekben eljáró más hatóságok is terjeszthetnek elő jogsegélykérelmet. E tágabb értelmezést támogatja a polgári és kereskedelmi ügyekben működő Európai Igazságügyi Hálózat által készített, a rendelet alkalmazását elősegíteni ki-

³⁰ A rendelet alkalmazásához kapcsolódó információk (például illetékes bíróságok listája EU-tagállamonként, az illetékességi területükhöz tartozó települések és elérhetőségük megjelölésével együtt, azon nyelvek felsorolása, amelyen az egyes tagállamok a kérelmeket fogadják) az európai igazságügyi portálon. Lásd: https://e-justice.europa.eu/content_taking_evidence-374-bg-hu.do?clang=en (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.) részben magyarul, részben más uniós nyelveken, elsősorban angolul érhető el. Ugyanezen a portálon elérhetők a rendelet szerinti nyomtatványok, így a bizonyításfelvétel iránti kérelem előterjesztésére szolgáló formanyomtatvány magyar és idegen nyelvű változatai, kitölthető formátumban. Lásd: https://e-justice.europa.eu/content_taking_of_evidence_forms-160-hu.do (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.)

vánó részletes gyakorlati útmutató³¹ is. Ma már több más uniós rendelet is a bíróság fogalmi körébe vonja a polgári ügyekben eljáró egyéb hatóságokat is, ami alapján adott esetben éppen valamely rendelet szerinti joghatóságot gyakorolva jár el Magyarországon valamely hatóság. Ilyen esetben nehezen lenne védhető az a formális megközelítés, hogy a bizonyításfelvételi rendelet által nyújtott lehetőségekkel az eljáró hatóság nem élhet. A gyakorlatban előfordulhat, hogy a megkeresett bíróság megtagadja a jogsegélykérelem teljesítését arra való tekintettel, hogy azt nem bíróság terjesztette elő. Ennek elkerülése érdekében célszerű lehet már a jogsegélykérelemben kifejezetten kiemelni az eljárás polgári jellegét, továbbá információt nyújtani az eljáró hatóság szerepére, státuszára vonatkozóan. Segítséget jelenthet az is, ha a jogsegélykérelmet kivételesen nem közvetlenül küldi meg a magyar hatóság a megkeresett külföldi bíróságnak, hanem a magyar központi hatóságon (IM NMFO) keresztül, amely adott esetben további kiegészítő információkkal láthatja el a külföldi hatóságot annak alátámasztására, hogy a magyar hatóság által előterjesztett jogsegélykérelmet teljesítenie kell a rendelet alapján.

A rendelet a hatálya alá tartozó ügyekben a tagállamok között hatályos nemzetközi megállapodások helyébe lépett, de a rendelet hatálya alá nem tartozó ügyekben a nemzetközi megállapodások továbbra is alkalmazhatók. Ilyen eset lehet, ha az ügy nem polgári és kereskedelmi ügy, de a nemzetközi szerződések tárgyi hatálya e tekintetben szélesebb. A *Lippens-ügyben*³² hozott ítéletében az EUB megállapította, hogy a bizonyításfelvételi rendelet által előírt bizonyításfelvételi módok nem kizárólagosak. Ebből következően álláspontom szerint alkalmazhatók a nemzetközi megállapodások akkor is, ha egyéb bizonyításfelvételi mód útján (például konzuli közreműködéssel) kíván a hatóság bizonyítást felvenni.

A rendelet alapján, illetve azon kívül – nem érintve a nemzetközi szerződések szerinti lehetőségeket – az alábbi módokon szerezhető be bizonyíték más EU-tagállamban.

3.2.2. Bizonyításfelvétel megkeresett bíróság útján

A rendelet 2. cikke alapján a magyar hatóság az illetékes külföldi bírósághoz közvetlenül jogsegélykérelmet terjeszthet elő. A kérelem tartalmi elemeit

³¹ *Gyakorlati útmutató a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazásához* (2019). 9. pont.

³² Lippens-ítélet, C-170/11, EU:C:2012:540.

a rendelet 4. cikke határozza meg, az ennek megfelelő kérelem elkészítését azonban segíti a kérelem előterjesztésére szolgáló, a rendelet melléklete szerinti, kötelezően alkalmazandó „A” formanyomtatvány is. A kérelmet a megkeresett tagállam hivatalos nyelvén, vagy a tagállam által megjelölt egyéb, általa elfogadott nyelven kell előterjeszteni.

A kérelem postai úton vagy a megkeresett állam által elfogadott más módon is továbbítható, feltéve, hogy a megkeresett bírósághoz érkező irat tartalma jól olvasható, és megfelelően tükrözi az eredeti iratot. A megkeresett bíróságnak 7 napon belül vissza kell igazolnia a kérelem átvételét. Ha a kérelem teljesítése annak hiányossága miatt nem lehetséges, 30 napon belül hiánypótlást kérhet a megkeresett bíróság.

A kérelem teljesítésének lényeges szabályait a rendelet 10. cikke állapítja meg. A megkeresett külföldi bíróság a belső jogának megfelelően (ideértve akár kényszerítő intézkedések alkalmazását is) teljesíti a jogsegélykérelmet, és erre egy 90 napos határidő áll rendelkezésére. Ugyanakkor a megkeresésben kérhető az is, hogy a megkereső tagállam joga szerinti különös eljárás keretében teljesítsék a bizonyítás felvételét; e kérelemnek eleget kell tenni, kivéve, ha ez a megkeresett tagállam jogával nem összeegyeztethető, vagy jelentős gyakorlati akadálya van. Lehetőség van video- vagy telefonkonferencia alkalmazására is. A megkeresett bíróság a belső joga szerinti kényszerítő intézkedéseket is alkalmazza.

A kérelem megtagadásának megengedett eseteit a rendelet 14. cikkének (2) bekezdése sorolja fel. Ennek megfelelően megtagadható a rendelet hatálya alá nem tartozó kérelem teljesítése csakúgy, mint a hiánypótlási felhívás ellenére ki nem egészített kérelemé. Amennyiben a jogsegélykérelem teljesítése nem tartozik bírói hatáskörbe a megkeresett tagállam joga szerint, szintén helye van megtagadásnak. A megtagadás esetein kívül is felmerülhet viszont, hogy a megkeresett külföldi bíróság belső jogi akadályok (például titokvédelmi szabályok) miatt sem tud eleget tenni a megkeresésnek.

A határon átnyúló jelleggel bíró meghallgatások sajátosságát tükröző rendelkezés a rendeletben a 14. cikk (1) bekezdése, amely szerint a vallomástétel megtagadására vonatkozó jog, illetve valamely vallomástételi tilalom figyelembe vehető, ha az akár a megkereső, akár a megkeresett tagállam jogában érvényesül.

A jogsegélykérelem teljesítése főszabály szerint költségmentes, ugyanakkor a szakértő és a tolmács díjának, illetve a különös bizonyításfelvételi mód alkalmazása költségének megtérítését, továbbá a szakértői díj előlegezését a megkeresett bíróság kérheti. Arra vonatkozóan, hogy kinek kell

a költségeket viselnie, illetve adott esetben előlegeznie, minden esetben a megkereső tagállam belső joga irányadó.

3.2.3. Közvetlen bizonyításfelvétel a rendelet 17. cikke alapján

A rendelet 17. cikke alapján arra is lehetőség van, hogy a hatóság a rendelet „I” formanyomtatványa szerinti kérelemmel az illetékes tagállami hatósághoz forduljon a közvetlen bizonyításfelvétel engedélyezése iránt.

Az átvételtől számított 30 napon belül dönt a megkeresett tagállami hatóság az engedélyről. Ennek keretében feltételeket állapíthat meg, és kijelölhet valamely bíróságot a közreműködésre, a feltételek teljesítésének biztosítására. Az engedély alapján, az abban foglalt feltételekkel a megkereső hatóság a saját belső jogának alkalmazásával maga veheti fel a bizonyítást – vagy intézkedhet a bizonyíték beszerzése iránt – a másik tagállam területén, kifejezetten kizárt viszont a kényszerítőintézkedések alkalmazásának lehetősége.

3.2.4. Közvetlen bizonyításfelvétel a belső jog alapján

Mivel a *Lippens-ügyben*³³ hozott ítélet alapján a rendelet szerinti módok nem kizárólagosak, az EUB szerint a tagállami bíróság (hatóság) a belső jogának megfelelően egyéb módon is intézkedhet a bizonyíték beszerzése iránt, illetve az együttműködés hiánya esetén, a konkrét ügyben felmerült körülmények között akár a belső joga szerinti jogkövetkezményeket is alkalmazhatja, az uniós jog sérelme nélkül. A *ProRail-ügyben* hozott ítéletében az EUB megállapította, hogy a rendeletből nem következik, hogy „a tagállami bíróság egy másik tagállamban közvetlenül lefolytatandó összes szakértői vizsgálat esetén az e cikke [1. cikk b) pontja és 17. cikk – kiegészítés a szerzőtől] szerinti bizonyításfelvételi mód szerint lenne köteles eljárni”.³⁴ Ugyanakkor olyan esetekben, amikor „valamely tagállam bírósága által kirendelt szakértőnek a rábízott szakértői vizsgálat elvégzése érdekében egy másik tagállam területére kell mennie, a szakértői vizsgálat bizonyos körülmények között befolyásolhatja azon tagállam közhatalmát, amelyben a szakértői vizsgálatot el kell végezni, különösen ha azt közhatalom gyakorlásához

³³ Lippens-ítélet, C-170/11, EU:C:2012:540.

³⁴ ProRail-ítélet, C-332/11, EU:C:2013:87, 45.

kapcsolódó helyeken, vagy olyan helyeken kell elvégezni, amelyek esetében a belépés vagy egyéb beavatkozás a vizsgálat végzésének helye szerinti tagállam joga szerint tilos, illetve csak az arra jogosult személyek számára megengedett”.³⁵ Ilyen esetben viszont a rendelet szerinti közvetlen bizonyításfelvétel igénybevétele szükséges a bizonyíték beszerzéséhez.

A fentiekből következően nincs akadálya annak sem, hogy a magyar hatóság közvetlenül, a bizonyításfelvétel helye szerinti tagállam illetékes hatóságának engedélye nélkül kíséreljen meg bizonyítékot beszerezni más EU-tagállamból, kizárólag a magyar belső jog alapján, akár a belső jog szerinti kényszerítőintézkedéseket is alkalmazva. Ugyanakkor az EUB az adott ügy körülményeire vonatkozó megállapítást fogalmazott meg a hivatkozott *Lippens-ügyben*, kizárólag a külföldről idézett tanú meg nem jelenése esetére, így kétséges, hogy kényszerítőeszköz alkalmazható-e valamennyi esetben külföldi bizonyítéknak nem a rendelet alapján történő beszerzésére.

A bizonyításfelvétel ilyen lehetőségének elismerését jelenti az Nmjt. 81. § (5) bekezdése is, ugyanakkor kényszerítő intézkedések alkalmazásának nincs helye.

3.3. A bizonyításfelvételi egyezmény³⁶

3.3.1. Bevezetés

Az egyezmény polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó, így a Különleges Bizottság 2014-ben³⁷ javasolta is a két eljárási egyezmény hatályának egységes értelmezését. A kézbesítési egyezmény kapcsán az 1.3.1. pontban leírtak így ezen egyezmény vonatkozásában is értelemszerűen irányadók.

A magyar közigazgatási hatóságok szempontjából kérdés, hogy eljárásaikban használhatják-e az egyezményt. Az 1. cikk szerint ugyanis vala-

³⁵ ProRail-ítélet, C-332/11, EU:C:2013:87, 47.

³⁶ Az egyezmény részes államainak aktuális listája – az egyezmény alkalmazásával összefüggő gyakorlati információkkal együtt – a Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet honlapján érhető el: www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/evidence. A részes államok listája elérhető az alábbi linken is: <http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/magyarorszag-es-mas-allamok-viszonylataban-a-polgari-igazsagugyi-egyuttmukodes-teruleten-hatalyban-levo-unios-es-nemzetkozi-jogforrasok> (A letöltés ideje: 2020. 03. 18.)

³⁷ *Conclusions and Recommendations of the 2014 Special Commission on the practical operation of the Hague Service, Evidence and Access to Justice Conventions* (2014).

mely szerződő állam „bírósa” terjeszthet elő jogsegélykérelmet, „bírósi eljárásban” felhasználandó bizonyíték beszerzésére. A kérdés tehát az, hogy a „bírósi”, illetve „bírósi eljárás” fogalma a szoros értelemben vett bíróságokra értendő-e. A Különleges Bizottság³⁸ válasza, hogy a kérdés lényegét nem az eljáró hatóság elnevezésében, hanem jogvitát elbíráló jellegében („adjudicatory nature”) határozta meg, emellett utalva a fogalom megengedő értelmezésének elterjedt gyakorlatára is. Mindezek alapján nem kizárt az igazságszolgáltatás szervezeti keretein kívül elhelyezkedő hatóságok általi megkeresések előterjesztése, feltéve, hogy valamilyen jogvitában járnak el és döntenek. E követelménynek leginkább a gyámhivatalok felelnek meg (például szülő–gyermek kapcsolattartás rendezésére irányuló ügyekben), de a birtokvédelmi vitákban eljáró jegyzők is e körbe sorolhatók.

Az egyezmény alapján a bizonyíték külföldön történő beszerzésére több lehetőség kínálkozik.

3.3.2. Bizonyítás felvétele megkeresett bíróság, hatóság útján

A magyar hatóság jogsegélykérelemmel keresheti meg az érintett külföldi államot. A jogsegélykérelemnek az egyezmény 3. cikkében foglaltakat kell tartalmaznia (amennyiben a megkeresett hatóság nem ismert, elegendő azt az „illetékes hatósághoz” címezni). A megkeresést és adott esetben a mellékleit a megkeresett állam nyelvén, vagy amennyiben ennek lehetőségét a megkeresett állam nem zárta ki, angol vagy francia nyelven készült fordítással kell ellátni.

Az Nmjt. 78. § (1) bekezdése alapján a megkeresést az IM NMFO-nak kell megküldeni, amely továbbítja azt a megkeresett állam központi hatóságához. A megkeresett hatóság a 9. cikk alapján a belső joga alapján jár el, kivéve, ha a megkeresésben a megkereső állam joga szerinti különleges eljárási mód alkalmazását kéri. Ez utóbbi megtagadása csak a megkeresett állam jogával való összeegyeztethetetlenség vagy gyakorlati akadályok esetén lehetséges. Az egyezmény a lehető leggyorsabb teljesítést írja elő, a gyakorlatban a teljesítés legalább 3-4 hónapot vesz igénybe. A belső jog szerinti kényszerítő intézkedések alkalmazhatók a teljesítés során.

³⁸ Report on the work of the Special Commission of May 1985 on the operation of the Hague Evidence Convention (1986).

A megkeresés teljesítése kizárólag akkor tagadható meg, ha az a megkeresett állam joga szerint nem tartozik bírói hatáskörbe, vagy a megkeresett állam szuverenitását, biztonságát veszélyeztetné. Ha a jogsegélykérelem teljesítésének belső jogi akadálya van, a kérelmet szintén nem tudja teljesíteni a megkeresett hatóság. Ezen túlmenően figyelembe veendő, hogy mind a megkereső, mind a megkeresett állam jogában létező vallomástételi tilalmak és akadályok.

A jogsegélykérelem teljesítése díj- és költségmentes. Ugyanakkor a szakértők és a tolmácsok díjának, illetve a különleges eljárási mód költségének megtérítése követelhető. Olyan megkeresett állam, amelyben a bizonyítás a felek feladata, a bizonyítással megbízhat erre megfelelő személyt. Ennek várható költségét előre közölni kell a megkereső hatósággal, és az adott személy csak ennek hozzájárulása esetén bízható meg. A 26. cikk alapján a megkeresett állam alkotmányjogi rendelkezéseitől függően a bizonyításfelvételhez szükséges idézés kézbesítésével, a tanúdíjjal és a jegyzőkönyv kiállításával kapcsolatban felmerült költségek megtérítése is követelhető.

3.3.3. Diplomáciai, konzuli tisztviselő, illetve megbízott által történő bizonyításfelvétel

Bizonyítás felvételére a megkereső állam diplomáciai, konzuli tisztviselője, illetve a megkereső hatóság által megbízott személy útján is lehetőség van, ha azt a bizonyítás helye szerinti állam nem zárta ki. Az ilyen bizonyításfelvétel a bizonyítás helye szerinti állam nyilatkozatától függően engedélyköteles lehet, amelyet az adott állam által kijelölt hatóság ad meg. Az engedélyben a bizonyítás felvételére vonatkozó feltételek állapíthatók meg (például bíróság bevonása a teljesítésbe). Kényszer nem alkalmazható, tehát az érintett önkéntes együttműködése esetén vehető fel csak a bizonyítás, ugyanakkor kérhető a megkeresett állam hatóságaitól, hogy kényszerítőeszközök alkalmazásával segítsék elő a bizonyítást.

A külföldön tartózkodó magyar állampolgár meghallgatása az egyezmény 15. cikke alapján, külföldi állampolgár meghallgatása a 16. cikk alapján az illetékes magyar konzul útján is foganatosítható. Ebben az esetben a megkeresést, amely tartalmazza a tanúhoz intézendő kérdéseket is, az Nmjt. 78. § (2) bekezdése alapján kell megküldeni a KKM-nek. A kapcsolatfelvétel megkönnyítése érdekében célszerű a meghallgatandó személy valamennyi rendelkezésre álló elérhetőségi adatát (különösen telefonszámát, e-mail-címét)

is közölni. A 16. cikk alapján a beszerezni kért adatokkal, okiratokkal rendelkező intézmény, szervezet megkeresésére is lehetőség van. Ebben az esetben az adott intézményhez, szervezethez intézett, a bizonyítás helye szerinti állam nyelvén készült fordítással ellátott megkeresést a KKM-nek kell megküldeni, amely az illetékes konzul útján továbbítja azt az érintett szervnek, intézménynek. E megkeresés elkészítése során nem a belföldi megkeresés tartalmára vonatkozó szabályok az irányadók. A megkeresésben utalni szükséges az eljárás tárgyára, rövid tényállására, hivatkozni szükséges továbbá a megkeresés alapjául szolgáló nemzetközi egyezményre, illetve tájékoztatni kell a címzettet, hogy közreműködésre az egyezmény alapján nem köteles. Amennyiben a konzulnak a kérelem teljesítésével kapcsolatban készíadási (például hivatali helyiségen kívüli meghallgatás esetén utazási költség) merülnek fel, azt a külképviselő részére meg kell téríteni.

A bizonyításfelvétel időtartamát illetően legalább 4 hónappal kell számolni.

3.4. A hágai perjogi egyezmény

3.4.1. Bevezetés

A hágai perjogi egyezmény polgári ügyekben alkalmazandó, a fogalom értelmezésével ezen egyezmény tekintetében a kézbesítéssel foglalkozó részben (lásd: 1.4.1. pont) már foglalkoztunk.

A magyar hatóságok szempontjából ezen egyezmény alkalmazhatóságával összefüggésben is felmerül, hogy bíróságon kívül más hatóság is élhet-e a megkeresés lehetőségével. Az egyezmény 8. cikke szintén bíróságokról szól csak, ugyanakkor álláspontom szerint ugyanaz a megközelítés, amelyet a Különleges Bizottság a bizonyításfelvételi egyezmény esetében javasolt (lásd: 2.3.1. pont), ebben az esetben is követhető.

Az egyezmény alapján a bizonyíték külföldön történő beszerzésére az alábbi lehetőségek kínálóznak.

3.4.2. Bizonyítás felvétele megkeresett bíróság, hatóság útján

A jogsegélykérelem tartalmára nézve az egyezmény nem tartalmaz rendelkezést. Mindazonáltal célszerű tartalmaznia a megkereső hatóságra, a felekre

vonatkozó adatokat, az ügy tárgyának és a tényállás leírását a megkeresés teljesítéséhez szükséges mértékben, végül a teljesíteni kért bizonyítási cselekményt (meghallgatás esetén a felteendő kérdéseket) és az ehhez szükséges adatokat (például tanú neve, adatai, elérhetőségei), illetve csatolható a megkeresés teljesítését elősegítő melléklet is. A jogsegélykérelmet és mellékleteit a megkeresett állam nyelvén készült hiteles fordítással kell ellátni.

Az Nmjt. 78. § (1) bekezdése alapján a megkeresést az IM NMFO-nak kell megküldeni, amely a KKM útján továbbítja azt a megkeresett állam hatóságaihoz.

A megkeresett hatóság a megkeresést a belső joga szerint eljárva teljesíti, de a megkeresett állam jogával ellentétben nem álló, a megkereső állam joga szerinti különös eljárás is alkalmazható. A megkeresett hatóság alkalmazhatja a belső joga szerinti kényszerítőeszközöket.

A megkeresés teljesítése csak akkor tagadható meg, ha a megkeresés hitelessége kérdéses, a jogsegély teljesítése nem tartozik a megkeresett állam joga szerint bírósági hatáskörbe, vagy a teljesítés a megkeresett állam szuverenitását, biztonságát sértené. Ha a jogsegélykérelem teljesítésének belső jogi akadálya van, a kérelem szintén nem teljesíthető a gyakorlatban.

A jogsegélykérelem teljesítése díj- és költségmentes. Ugyanakkor a szakértők és a tolmácsok díjának, illetve a különleges eljárási mód költségének megtérítése követelhető. Emellett a meg nem jelent tanú elővezetésével kapcsolatban felmerült költségek megtérítése is követelhető.

3.4.3. Konzuli vagy diplomáciai tisztviselő által történő bizonyításfelvétel

Amennyiben azt a bizonyítás helye szerinti állam nem ellenzi, bizonyítás felvételére a megkereső állam konzuli vagy diplomáciai tisztviselője útján is lehetőség van. Ennek megfelelően, külföldön tartózkodó személyek meghallgatása – állampolgárságtól függetlenül – az illetékes magyar konzul útján is foganatosítható, illetve arra is lehetőség van, hogy a beszerezni kért adatokkal, okiratokkal rendelkező intézményt, szervezetet a magyar konzul keresi meg. A megkeresés elkészítésével, továbbításával kapcsolatban a bizonyításfelvételi egyezménynél leírtak (lásd: 2.3.3. pont) irányadók ezen egyezmény esetében is.

3.5. Kétoldalú jogsegélyszerződések

3.5.1. Bevezetés

A kétoldalú jogsegélyszerződések hatálya tekintetében a bizonyításfelvétel területén is irányadók a kézbesítésről szóló részben (1.5.1. pont) leírtak.

A kétoldalú egyezmények alapján főszabály szerint csak megkeresett bíróság útján vehető fel bizonyítás, a konzul általi bizonyítás lehetősége csak egyes egyezményekben biztosított.

3.5.2. Bizonyításfelvétel megkeresett bíróság útján

Kétoldalú szerződéseink rendszerint meghatározzák a jogsegélykérelem tartalmát, így annak a megkereső és (ha ismert) a megkeresett hatóság megjelölését, az ügy megjelölését, a felek és jogi képviselőik adatait, a megkeresés tartalmát és a teljesítéséhez szükséges adatokat (például tanúk neve, elérhetősége, felteendő kérdések, bizonyítani kívánt tények megjelölése) kell tartalmaznia. A megkeresést általában a megkeresett állam nyelvén, vagy a szerződésben közvetítő nyelvként megjelölt nyelven készült hiteles fordítással kell ellátni, egyes esetekben azonban saját nyelven is küldhető. A szerződések rendelkezhetnek arról is, hogy aláírással és pecséttel kell ellátni a megkeresést.

A megkeresést az IM NMFO-nak kell megküldeni, amely azt a szerződésben foglaltaktól függően a másik állam központi hatóságán, vagy konzuli, diplomáciai úton juttatja el a másik állam illetékes hatóságához.

A megkeresett bíróság, hatóság főszabály szerint a saját joga alapján eljárva teljesíti a megkeresést, azonban a megkereső állam joga szerint is felvehető a bizonyítás, ha az nem ütközik a megkeresett állam jogába. A jogsegélykérelem teljesítésének megtagadására a megkeresett állam szuverenitásának, biztonságának, közrendjének sérelme esetén van lehetőség. Ezen túl a megkeresés hitelességének hiánya, valamint a teljesítés nem bírói hatáskörbe tartozása is megalapozhatja a megtagadást.³⁹

³⁹ A polgári jogsegély tárgyában Budapesten, 1935. évi szeptember hó 25-én kelt magyar–brit egyezmény (kihirdette az 1936. évi XIII. törvény); a Magyar Népköztársaság és az Olasz Köztársaság között Budapesten az 1977. évi május hó 26. napján aláírt, a kölcsönös polgári jogsegélyről szóló egyezmény (kihirdette az 1981. évi 11. tvr.); a Magyar Népköztársaság és a Török Köztársaság között a polgári és kereskedelmi jogsegélyről szólóan létrejött, Ankarában, 1988. évi június 6. napján aláírt szerződés (kihirdette az 1992. évi LVII. tv.).

Rendszerint a szerződő államok maguk viselik a jogsegélykérelem teljesítéséből adódó költségeket. Ez alól kivételt jelent a magyar–brit jogsegélyegyezmény, amely alapján viszont meg kell téríteni a teljesítéssel kapcsolatban felmerült költségeket. Kivételt jelentenek továbbá egyes esetekben a szakértői díjak, költségek,⁴⁰ illetve ezen túlmenően a tolmácsolásból vagy a különös eljárási mód alkalmazásából adódó költségek.⁴¹

3.5.3. Bizonyításfelvétel konzuli vagy diplomáciai képviselő által

E lehetőség szűk körben megengedett,⁴² rendszerint csak a küldő állam saját⁴³ – a fogadó állam állampolgárságával nem rendelkező⁴⁴ – állampolgárainak meghallgatására vonatkozik. Kényszer alkalmazására rendszerint nincs lehetőség.⁴⁵

A megkeresés elkészítésével, továbbításával kapcsolatban a bizonyításfelvételi egyezményenél leírtak (2.3.3. pont) irányadók e szerződések esetében is.

3.5.4. Anyakönyvi okiratok

A jogsegélyszerződéseink jelentős része⁴⁶ az anyakönyvi okiratok (kivonatok, vonatkozó bírósági határozatok) kölcsönös megküldésére irányuló együttműködést is előírányoz, így e rendelkezések is hasznos eszközt jelentenek iratok külföldről történő beszerzésében.

⁴⁰ Magyar–ciprusi, magyar–egyiptomi, magyar–francia, magyar–jugoszláv, magyar–olasz, magyar–tunéziai jogsegélyszerződés.

⁴¹ Magyar–kínai, magyar–ukrán jogsegélyszerződés.

⁴² Magyar–osztrák, magyar–brit, magyar–francia, magyar–olasz, magyar–török jogsegélyszerződés.

⁴³ A magyar–francia jogsegélyszerződés kivételével.

⁴⁴ A magyar–osztrák, a magyar–olasz és a magyar–brit jogsegélyszerződés tartalmaz ilyen pontosítást.

⁴⁵ A magyar–osztrák, a magyar–brit és a magyar–olasz jogsegélyszerződés zárja ki kifejezetten a kényszer alkalmazását.

⁴⁶ A magyar–brit, a magyar–egyiptomi, a magyar–kínai, a magyar–észak-koreai és a magyar–mongol jogsegélyszerződés kivételével mindegyik szerződés.

3.6. Bizonyításfelvétel nemzetközi egyezmény hiányában

A bécsi konzuli egyezmény 5. cikkének j) pontja szerint a konzuli feladatok közé tartozik „megkeresésének [helyesen megkeresések – a szerző megjegyzése] teljesítése a hatályos nemzetközi megállapodásoknak megfelelően vagy ilyen megállapodások hiányában a fogadó állam törvényeivel és más jogszabályaival összeegyeztethető minden más módon”.

Konkrét jogforrás hiányában a bizonyítás felvételének helye szerinti állam belső joga irányadó a tekintetben, hogy a konzul ilyen jellegű tevékenységét elfogadja-e.

Lehetőség van továbbá arra, hogy a bizonyítás helye szerinti állam hatóságai részére jogsegélykérelem előterjesztésére kerüljön sor, ebben az esetben azonban kizárólag a nemzetközi udvariasság alapján kérhető annak teljesítése, így a megkeresett állam hatóságainak a kérelem teljesítésére vonatkozó nemzetközi jogi kötelezettsége nincs. Ebben az esetben a megkeresést a megkeresett állam hivatalos nyelvén készült fordítással ellátva kell az IM NMFO-nak megküldeni, hogy azt az IM NMFO a KKM útján a külföldi hatósághoz továbbítsa. Amennyiben sor is kerülhet ilyen módon a bizonyításfelvételre, az rendkívül időigényes, akár évekig is eltarthat.

4. A polgári ügyekben hozott külföldi határozatok belföldi elismerése és végrehajtása

4.1. Bevezetés

A polgári ügyben hozott külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdéskörével nemcsak a polgári ügyekben eljáró szervek szembe-sülhetnek, hanem potenciálisan bármely közigazgatási hatóság. Ugyanúgy, ahogy a magyar bíróságok vagy akár más hatóságok hozhatnak olyan jogviszonyokat alakító, érintő jogerős döntéseket, amelyek aztán relevanciával bírhatnak közigazgatási eljárásokban, sőt adott esetben kötik is a később eljáró hatóságokat,⁴⁷ a külföldi bíróságok és más hatóságok határozatai is rendelkezhetnek a hazai közigazgatási eljárásokban jelentőséggel bíró kérdésekről. Így egy külföldön élő magyar állampolgárságú gyermek feletti szülői felügyelet tárgyában külföldön született határozat releváns lehet abból

⁴⁷ KENGYEL 2014, 365–366.

a szempontból, hogy a gyermek törvényes képviselőjeként ki járhat el a nevében például útlevel kiállításra iránti kérelem benyújtásakor. Nagykörű személy gondnokság alá helyezése egy külföldi bíróság által jelentőséggel bír annak megállapítása során, hogy magyar hatóság előtt eljárhat-e önállóan az érintett személy. Egy magyar ingatlanon holtig tartó haszonélvezeti joggal rendelkező személy külföldi bíróság által történt holtak nyilvánítása meghatározó abból a szempontból, hogy a haszonélvezeti jog az ingatlan-nyilvántartásból törölhető-e; és tovább is sorolhatnánk az ilyen példákat.

Abból fakadóan, hogy nem a saját államban, a szuverenitás gyakorlása keretében⁴⁸ hozott határozatokról van szó, a külföldi határozatok hazai eljárásokban való figyelembevétele attól függ, hogy az erre vonatkozó feltételrendszer alapján a külföldi határozat elismerésre kerül-e, illetve végrehajtható-e belföldön. Ezzel kapcsolatban szükséges tisztázni, hogy mit is jelent az elismerés, illetve a végrehajthatóság.

Az elismerésnek két fő megközelítése lehetséges.⁴⁹ Az egyik szerint a nemzeti jog mintegy asszimilálja a külföldi határozatot, vagyis ugyanazokat a joghatásokat kapcsolja a határozathoz, mint egy ugyanolyan tárgyú belföldi határozathoz. A másik megoldás viszont a külföldi határozat meghozatala szerinti állam joga alapján biztosított joghatások befogadására épül (hatáskiterjesztés). Az elismerés eredménye lényegében ugyanaz, mint belföldi határozatoknál az ítélt dolog (*res iudicata*) hatálya: a döntés a felekre és másokra nézve véglegesen irányadó, az elbírált jogvita tekintetében pedig a felek újabb igényérvényesítése kizárt.

A külföldi határozat végrehajthatósága feltételezi az elismerést, de annál többet jelent annyiban, hogy a határozat joghatásainak érvényre juttatásához az állam kényszerít biztosít, amihez rendszerint az elismeréshez szükséges feltételeken túl további feltételeknek kell a külföldi határozatnak megfelelnie.

Annak eldöntése, hogy a külföldi határozat belföldi érvényesüléséhez annak elismerése vagy végrehajthatóvá nyilvánítása szükséges, egyes helyzetekben nem feltétlenül könnyű feladat.⁵⁰ Olyan határozatok esetében, amelyeknél a végrehajtás fogalmilag kizárt (például házasság felbontása, gondnokság alá helyezés), fel sem merül, hogy az elismerésen kívül másra is szükség volna a belföldi érvényesüléshez. Egyértelmű a helyzet akkor is, amikor a külföldi

⁴⁸ KENGyel 2009, 112.

⁴⁹ KENGyel 2009, 114–116.; GAUDEMET-TALLON 2010, 368. és 391–392.; WAUTELET 2016, 814–817.

⁵⁰ GAUDEMET-TALLON 2010, 392.

határozat olyan kötelezettséget állapít meg, amely jellege folytán végrehajtható (pénzfizetési kötelezettség), és amelynél a határozat végrehajtását kérik, hiszen ilyenkor az állami kényszer igénybevételének feltétele az, hogy a határozat belföldön is végrehajtható legyen. Mi a helyzet azonban az olyan határozatokkal, amelyek esetében lehetséges lenne ugyan a végrehajtás is, de konkrét ügyben csak az abban foglalt joghatások figyelembevételét kérik, és a végrehajtást nem? Ilyen eset például, ha a szülői felügyelet tárgyában hoznak külföldön döntést, és az annak alapján kizárólagos felügyeleti joggal rendelkező szülő útlevél kiállítását kéri gyermekének. E határozat alapja lehet a gyermek átadására irányuló végrehajtási eljárásnak, de jelen esetben a szülő csak azon joghatás figyelembevételét kéri, hogy kizárólagos felügyeleti joggal bír, tehát önállóan jogosult a gyermek törvényes képviselőjeként eljárni. Ekkor elegendő, ha a határozat elismerésre kerül, a végrehajthatóvá nyilvánítás nem szükséges. A gyakorlatban ugyancsak felmerülő szituáció, amikor külföldi határozat alapján kérik ügyfelek adatainak közhiteles nyilvántartásba történő bejegyzését, a nyilvántartott adatok módosítását. Ez azt a kérdést veti fel, hogy a bejegyzés, mint valamely hatóság aktusa, a határozat végrehajtásának tekinthető-e, mivel igenlő válasz esetén a bejegyzés feltétele, hogy a határozat Magyarországon végrehajtható legyen. Álláspontom szerint ezekben az esetekben is elegendő a határozat elismerését feltételül szabni, hiszen a bejegyzés nem más, mint a külföldi határozathoz fűződő joghatás tudomásul vétele, ami nem jelenti semmilyen kényszer alkalmazását.

Azon hatóság szempontjából, amely előtt egy külföldi határozatra hivatkoznak, ugyancsak releváns annak ismerete, hogy az elismerés automatikusan történik-e, vagy azt külön vizsgálni kell, továbbá, ha az elismerés vizsgálatára sor kerül, az milyen formában történhet. A végrehajtás tekintetében ugyancsak lényeges, hogy arra a külföldi határozat alapján közvetlenül, külön eljárás lefolytatásának szükségessége nélkül van-e lehetőség, vagy egy közbenső eljárásban előzetesen meg kell állapítani, hogy az belföldön végrehajtható. A határozatok elismerését és végrehajtását szabályozó jogforrások eltérő megoldásokat alkalmaznak e kérdésekre, így ezeket jogforrásonként ismertetem az alábbiakban.

4.2. A Brüsszel Ia rendelet és a Brüsszel I rendelet

A Brüsszel Ia rendelet 2. cikkének *a)* pontja alapján a rendelet alkalmazása szempontjából határozatnak minősül a valamely tagállam bírósága által

hozott bármely határozat, tekintet nélkül elnevezésére. E fogalom magában foglalja az ideiglenes (biztosítási) intézkedéseket is, ha azokat az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróság hozta, ugyanakkor azon ideiglenes (biztosítási) intézkedések, amelyeket az alperes idézése nélkül hoztak, és amelyeket a végrehajtást megelőzően nem kézbesítettek az alperesnek, nem tartoznak e körbe. E definíció tehát bírósági határozatokra utal, kérdés azonban, hogy ez miként értelmezhető.

A rendelet 3. cikke foglalkozik a bíróság fogalmával, de meghatározást nem ad, csak konkrét tagállami eljárások vonatkozásában jelzi, hogy az a magyar közjegyzőt és a svéd végrehajtói hivatalt is lefedi. A rendelet előzményének számító Brüsszeli Egyezmény kapcsán a *Solo Kleinmotoren-ügyben*⁵¹ hozott ítéletében az EUB kizárólag olyan igazságügyi hatóságokra terjesztette ki e fogalmat, amelyek a felek közötti jogvitát saját hatáskörben bírálják el.

A fentieket figyelembe véve, amennyiben a rendelet tárgyi hatálya alá tartozó ügyben nem bíróság járt el valamely tagállamban, annak határozata legfeljebb nemzetközi szerződés vagy a belső jog alapján ismerhető el Magyarországon.

A rendelet alapján a határozatok elismerése automatikusan, ipso iure történik, lényegében egy vélelem áll fenn az elismerés mellett,⁵² annak megállapításához külön eljárás lefolytatása nem szükséges. Így amennyiben olyan határozatra hivatkoznak más tagállamban, amely e rendelet hatálya alá tartozik, azt elismert határozatként kell figyelembe venni, mégpedig attól az időponttól kezdve, hogy a meghozatala szerinti tagállamban joghatással bír.⁵³

A Brüsszeli Egyezmény kapcsán az arról készült Jenard-jelentés⁵⁴ szerint az elismerés eredménye, hogy ugyanazt az önállóságot és érvényesülést kell a határozatnak biztosítani, mint a meghozatala szerinti államban. Az EUB erre építve állapította meg a *Hoffmann-ügyben*,⁵⁵ hogy egy elismert határozatnak ugyanazokkal a joghatásokkal kell rendelkeznie az elismerés helye szerinti államban, mint a meghozatala szerinti államban. Ez okozhat nehézségeket a gyakorlatban, például akkor, ha a külföldi határozat olyan rendelkezéseket tartalmaz, amelyek az elismerés helye szerinti állam jogában

⁵¹ Solo Kleinmotoren-ítélet, C-414/92, EU:C:1994:221, 15., 17.

⁵² WAUTELET 2016, 818.

⁵³ WAUTELET 2016, 818.

⁵⁴ „Recognition must have the result of conferring on judgments the authority and effectiveness accorded to them in the State in which they were given.” (JENARD 1968, 43.)

⁵⁵ Hoffmann-ítélet, 145/86, EU:C:1988:61, 11.

nem léteznek. A Brüsszel Ia rendelet 54. cikke az ilyen esetekben lehetővé teszi a külföldi határozatban szereplő rendelkezésnek, intézkedésnek a belső jogban létező, azonos joghatást kiváltó, illetve hasonló célokat és érdekeket követő rendelkezéssé, intézkedéssé történő átalakítását.⁵⁶

A Brüsszel Ia rendelet alapján a határozatok végrehajthatósága is automatikus, ha a határozat a meghozatala szerinti tagállamban végrehajtható, a többi tagállamban is végrehajtható. Magára a végrehajtásra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga irányadó.

Az EUB az *Apostolides-ügyben* megállapította, hogy „noha az elismerésnek főszabály szerint az a hatása, hogy ugyanazt az önállóságot és érvényesülést biztosítsa a határozatnak, mint amellyel az abban a tagállamban rendelkezik, ahol hozták [...] nem indokolt valamely ítéletnek – annak végrehajtása során – olyan jogkövetkezményeket tulajdonítani, amelyek a származási tagállamban sem fűződnek hozzá [...], illetve azt olyan joghatásokkal felruházni, amelyeket még közvetlenül a megkeresett tagállamban hozott azonos típusú ítéletek sem keletkeztetnének”.⁵⁷ Ez utóbbi, a megkeresett tagállam határozataihoz való igazodásra utaló félmondat tehát arra utal, hogy a származási tagállam joga szerinti joghatások a végrehajtás során korlátozottan is figyelembe vehetők, attól függően, hogy hasonló belföldi határozatok milyen joghatásokkal rendelkeznek.

Ha valamely érdekelt egy elismert vagy végrehajtható határozatra hivatkozik egy másik tagállamban, akkor a határozatnak egy, a hitelesség megállapításához szükséges feltételeknek megfelelő példányát és a határozatról az 53. cikk alapján kiállított tanúsítványt kell bemutatnia. Az a bíróság vagy hatóság, amely előtt hivatkoznak a határozatra, előírhatja, hogy az államának hivatalos nyelvén készült hiteles fordítást csatoljanak a tanúsítványhoz, a határozat fordítása viszont csak akkor írható elő, ha anélkül a bíróság, hatóság nem tudna eljárni.

Bár automatikus az elismerés és a végrehajthatóság is, annak megtagadására is lehetőség van. Ez iránt az érdekelt fél, illetve az adós külön eljárást indíthat a rendeletnek megfelelően. Ezen túlmenően, amennyiben valamely eljárásban merül fel az elismerés kérdése, az eljáró bíróság, hatóság is vizsgálhatja, hogy az elismerés megtagadásának okai nem állnak-e fenn, ugyanakkor ez csak akkor megengedett, ha valamely érintett fél ezt kéri.

⁵⁶ A magyar jogban a bírósági végrehajtásról szóló 1994. LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 14/A. §-a tartalmaz az ilyen adaptációval kapcsolatos rendelkezéseket.

⁵⁷ *Apostolides-ítélet*, C-420/07, EU:C:2009:271, 66.

Az elismerés vagy végrehajtás megtagadása iránti kérelem alapján azt szükséges vizsgálni, hogy a rendelet 45. cikk (1) bekezdése szerinti megtagadási okok valamelyike fennáll-e; egyetlen ilyen ok megállapíthatósága elegendő az elismerés megtagadásához.

Megtagadási ok például az, ha az elismerés nyilvánvalóan ellentétes a címzett tagállam közrendjével. Amennyiben a határozatot az alperes távollétében hozták, és az alperes részére az eljárást megindító irat nem került megfelelő időben és módon kézbesítésre ahhoz, hogy védekezését előkészíthesse, az szintén alapul szolgálhat az elismerés megtagadására, kivéve, ha az alperesnek lehetősége lett volna a határozatot megtámadni, de ezt elmulasztotta. Szintén megtagadáshoz vezet, ha a más tagállami határozat összeegyeztethetetlen az elismerés helye szerinti tagállamban hozott határozattal vagy egy másik tagállamban vagy harmadik államban azonos jogalapról származó, azonos felek közötti eljárásban hozott olyan határozattal, amely az elismerés feltételeinek (esettől függően akár uniós rendelet, akár nemzetközi szerződés, akár a belső jog alapján) az elismerés helye szerinti tagállamban megfelel. Végül pedig a rendeletnek a biztosítási ügyekre, a fogyasztási és az egyedi munkaszerződésekre vonatkozó, a gyengébb felet védő joghatósági szabályainak, illetve a kizárólagos joghatóságra vonatkozó rendelkezéseinek megsértésével hozott határozatok elismerése is megtagadható.

A Brüsszel Ia rendelet hatálya kiterjed a közokiratok és a perbeli egyezségek végrehajtására is, ezek fogalmát a rendelet 2. cikkének b) és c) pontja határozza meg.

A Brüsszel Ia rendelet a 66. cikk (1) bekezdése alapján a 2015. január 10-én vagy ezt követően indult eljárásokra irányadó, így az ilyen eljárásokban hozott határozatokra alkalmazhatók elismerési és végrehajtási szabályai (közokiratoknál a kiállítás, nyilvántartásba vétel, perbeli egyezségeknél jóváhagyásuk vagy megkötésük időpontjának kell ezen időpont utáni időre esnie). E cikk (2) bekezdése alapján a korábban indult eljárásokban hozott határozatokra, a korábbi közokiratokra és egyezségekre továbbra is a Brüsszel I rendelet alkalmazandó, így röviden célszerű ennek a szabályait is áttekinteni.

A Brüsszel Ia rendelet a Brüsszel I rendelet 32. cikkéből vette át a határozat alapfogalmát, ugyanakkor a korábbi rendelet az ideiglenes intézkedések tekintetében nem tartalmazott a Brüsszel Ia rendeletben már megjelenő kiegészítést. E körben az EUB esetjoga nyújt támpontot, ugyanis a *Denilauler-ügyben* hozott határozatában az EUB rögzítette, hogy az olyan ideiglenes (biztosítási) intézkedések, amelyeket a kötelezett idézése nélkül hoznak meg,

és amelyeket a végrehajtást megelőzően nem kézbesítenek a részére, nem tartoznak a határozat fogalmi körébe.⁵⁸

Az elismerés tekintetében a Brüsszel Ia rendelet lényegében a Brüsszel I rendelet szabályait vitte tovább. Az elismerés ugyanúgy automatikus, az elismerés megtagadásához vezető okok pedig csak akkor vizsgálhatók, ha akár valamely eljárás keretein belül, akár külön eljárásban valamely érdekelt hivatkozik arra, hogy a határozat nem ismerhető el. A megtagadási okok tekintetében a Brüsszel I rendelet csak a joghatóság ellenőrzése tekintetében tér el a Brüsszel Ia rendeletről, mivel csak a biztosítási ügyekben és a fogyasztási szerződésre irányadó szabályok, illetve a kizárólagos joghatósági szabályok sérelme vezet az elismerés megtagadásához (az egyedi munkaszerződésekre vonatkozó joghatósági szabályok nem tartoznak e körbe), az első két csoport esetében viszont nem csak akkor, amikor a gyengébb felet védő szabályokat nem tartották be, hanem minden esetben.

Jelentős eltérés a végrehajthatóság tekintetében van a két rendelet között, mivel a Brüsszel I rendelet tekintetében az nem automatikus, a végrehajthatósághoz az szükséges ugyanis, hogy egy külön eljárás (ügynevezett exequatur) keretében a végrehajtás helye szerinti tagállam bírósága a külföldi határozatot az adott tagállamban végrehajthatóvá nyilvánítsa. A rendelet által szabályozott eljárás első fokon lényegében formális, mivel a megfelelő okiratok benyújtása esetén automatikusan végrehajthatóvá nyilvánítják a határozatot, és csak e döntés elleni fellebbezés esetén vizsgálják a megtagadási okok fennállását.

A határozat elismerésére hivatkozó vagy a végrehajthatóvá nyilvánítást kérő félnek a határozat hitelességének megállapításához szükségesnek megfelelő másolatát és a határozatról a származási tagállamban kiállított tanúsítványt kell csatolnia, bár ez utóbbitól az eljáró bíróság eltekinthet (például ha a tanúsítványban szereplő adatok a határozatból vagy más, rendelkezésére bocsátott okiratból megállapíthatók). Fordítást ezekhez az iratokhoz nem kötelező csatolni, de az eljáró bíróság azt megkövetelheti, ebben az esetben hiteles fordítást kell benyújtani.

⁵⁸ Denilauler-ítélet, 125/79, EU:C:1980:130, 18.

4.3. Egyéb uniós rendeletek

A fentiekén túl más rendeletek is tartalmaznak vonatkozó rendelkezéseket. A családjogi és öröklési területen született rendeletek mellett ilyen az európai végrehajtható okiratról,⁵⁹ az európai fizetési meghagyásos eljárásról,⁶⁰ a kis értékű követelések európai eljárásáról,⁶¹ a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedésekről,⁶² az európai számlazárolási végzésről⁶³ és a fizetésképtelenségi eljárásról⁶⁴ szóló rendelet. Lényeges, hogy a más tagállamban hozott határozatok elismerése valamennyi rendelet alapján automatikus, hasonlóan a fent vizsgált rendeletekhez.

4.4. Multilaterális szerződések

E körben egyrészt az EU által kötött egyezményeket kell megemlíteni. Ilyen egyezmény

- a luganói egyezmény,
- a joghatósági megállapodásokról szóló, 2005. június 30-ai hágai egyezmény (2014/887/EU tanácsi határozat), valamint
- a 2007. évi hágai egyezmény.

Ezek az EU-tagállamok egymás közötti viszonylatában nem alkalmazhatók, mivel arra az uniós rendeletek irányadók, e jogforrások így a többi, harmadik szerződő államban született határozatokra alkalmazandók. A luganói egyezmény vonatkozásában említést érdemel, hogy az a Brüsszel I rendelet

⁵⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról.

⁶⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról.

⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről.

⁶² Az Európai Parlament és a Tanács 606/2013/EU rendelete (2013. június 12.) a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismeréséről.

⁶³ Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról.

⁶⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2015/848/EU rendelete (2015. május 20.) a fizetésképtelenségi eljárásról (átdolgozás).

szerinti rendszert emeli át az EU és a többi szerződő állam (jelenleg Izland, Norvégia, Svájc) közötti viszonylatokba.

Másrészt Magyarország maga is csatlakozott olyan szerződésekhez, amelyek az elismerést és végrehajtást (is) szabályozzák. Ezek között vannak kifejezetten nemzetközi magánjogi, nemzetközi polgári eljárásjogi kérdéseket szabályozni kívánó egyezmények, elsősorban családjogi területen, amelyek közül a legfontosabb a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt egyezmény (kihirdette a 2005. évi CXL. törvény).

A multilaterális szerződések másik körét olyan egyezmények alkotják, amelyek valamilyen speciális jogterületet szabályoznak átfogóan, és ennek keretében tartalmazznak a határozatok elismerését, végrehajtását érintő rendelkezéseket is. Ilyen például a Nemzetközi Közúti Árufuvarozási Szerződésről szóló, Genfben, az 1956. évi május hó 19. napján kelt egyezmény (kihirdette az 1971. évi 3. törvényerejű rendelet) 31. cikke vagy a Bernben az 1980. évi május hó 9. napján kelt Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) (kihirdette az 1986. évi 2. törvényerejű rendelet) 12. cikke.

4.5. Kétoldalú jogsegélyszerződések

Kétoldalú jogsegélyszerződéseink a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályok tekintetében változatos képet mutatnak, így az alábbiakban ezeknek az általános jellemzőit vázolom fel, az egyes jogsegélyszerződésekre külön-külön nem térek ki.

Az egykori – 1945–1989 közötti – szovjet érdekszférába tartozó államokkal kötött szerződések⁶⁵ jellemzője, hogy külön szabályok kerültek megállapításra a vagyoni jogi ügyekben hozott határozatok és a nem vagyoni jogi határozatok tekintetében. Vagyonjogi ügyekben (e körbe a büntetőügyekben polgári jogi igény tekintetében hozott határozatok is beletartoznak általában) csak a jogerős (és végrehajtható), rendszerint bíróság által hozott határozatok kerülnek elismerésre (és végrehajtásra). Nem vagyoni jogi ügyekben a bírósági

⁶⁵ Magyar–albán, magyar–bolgár, magyar–csehszlovák, magyar–jugoszláv, magyar–észak-koreai, magyar–kubai, magyar–lengyel, magyar–mongol, magyar–román, magyar–szovjet, magyar–vietnámi jogsegélyszerződés.

határozatok mellett a hatáskörrel rendelkező egyéb hatóságok (gyámhatóságok) határozatait is elismerésre kerülnek; ezek esetében a jogerős jelleg mellett rendszerint feltétel, hogy az elismerés helye szerinti szerződő államban nem hoztak korábban jogerős határozatot az ügyben, és hogy ennek az államnak nem volt kizárólagos joghatósága az eljárásra. A nem vagyoni jogi határozatok tekintetében a legtöbb esetben kimondják, hogy az elismerésre külön eljárás nélkül kerül sor, ugyanakkor álláspontom szerint ez nem jelenti azt, hogy az elismerés automatikus lenne, vagyis az elismerési feltételek fennállását annak a hatóságnak, amely előtt a határozatra hivatkoznak, meg kell vizsgálnia saját eljárásának keretében. A vagyoni jogi határozatokkal kapcsolatban a szerződések nem szólnak a külön eljárás kizárásáról az elismerés tekintetében, ugyanakkor külön eljárásról csak a végrehajthatóság tekintetében rendelkeznek, amiből következően, ha nem is szükséges külön az elismerés kimondására irányuló eljárást is indítani, az elismerés vizsgálata az érintett eljárásokban nem mellőzhető. Végrehajtásra csak a külföldi határozat végrehajthatóvá nyilvánítását követően kerülhet sor. A megtagadási okok, összehasonlítva akár az uniós rendeletekben megállapított feltételrendszerekkel, akár a belső joggal, meglehetősen rövid listát képeznek, rendszerint csak annak figyelembevételére van lehetőség, ha az alperes az eljárást megindító irat kézbesítésének hibája miatt nem vehetett részt az eljárásban, vagy ha az elismerés, végrehajtás helye szerinti államban korábban jogerős határozat született ugyanazon ügyben. A szerződések rendszerint a bírói egyezségekre is alkalmazhatók.

A többi kétoldalú jogsegélyszerződés⁶⁶ alapvetően nem alkalmazza a vagyoni jogi és nem vagyoni jogi határozatok megkülönböztetését, rendszerint a polgári ügyekben hozott határozatokra (értve ezalatt a büntetőeljárásokban polgári jogi igény tárgyában hozott határozatokat is) terjed ki hatályuk, illetve több esetben a bírósági egyezségekre is. Ezen szerződések rendszerint nem írják elő, hogy az elismerésre külön eljárás nélkül kerülne sor, sőt több szerződés külön szól arról, hogy az elismerés iránt kérelmet kell benyújtani, az elismerés helye szerinti állam jogával összhangban. Mivel a magyar belső jog az elismerés vizsgálatára nem követeli meg a külön eljárást, az elismerést a szerződések alapján azon eljárásban kell rendszerint

⁶⁶ Magyar–algériai, magyar–ciprusi, magyar–egyiptomi, magyar–finn, magyar–francia, magyar–görög, magyar–iraki, magyar–kínai, magyar–szír, magyar–tunéziai, magyar–ukrán jogsegélyszerződés, illetve a magyar–oszták szerződés a hagyatéki ügyekről (kihirdette az 1967. évi 25. tvr.).

vizsgálni, amelynek során e kérdés felmerült. A végrehajthatóságnak e szerződési körben is feltétele a végrehajthatóság megállapítása. Az elismerés feltételeinek, illetve a megtagadási okok listája bővebb, lényegében a magyar belső jogi feltételekkel összehasonlítható. Elismerésre a jogerős határozatok kerülhetnek, a végrehajtáshoz pedig ezen túl a végrehajthatóság is előírásra kerül. A joghatósági kontroll is megjelenik, vagyis az elismerés, végrehajtás helye szerinti szerződő állam joga alapján vizsgálva szükséges, hogy az eljárás bíróság, hatóság joghatósággal rendelkezzen, bár egyes szerződések esetében ez csak annyiban nyilvánul meg, hogy az elismerés, végrehajtás helye szerinti állam ne rendelkezzen kizárólagos joghatósággal az ügyre. Gyakorlatilag minden szerződésben szerepel valamilyen formában az elismerés feltételeként, hogy az alperes részére az eljárást megindító iratok kézbesítése megfelelően megtörtént, így az eljárásban részt vehetett. Ugyancsak általános követelmény, hogy ugyanabban az ügyben az elismerés, végrehajtás helye szerinti államban nem született még jogerős határozat (ítélt dolog), illetve nem indult korábban eljárás (perfüggőség). Az elismerés, végrehajtás helye szerinti állam közrendjébe vagy a jogrendszerének általános elveibe ütközés az elismerés akadályát jelenti, ez egyes esetekben kiegészül az érintett állam szuverenitásának, biztonságának sérelmével.

Valamennyi jogsegélyszerződésnél szükséges figyelembe venni, hogy a határozatok elismerésére, végrehajtására vonatkozó rendelkezéseknek mi az időbeli hatálya, és e tekintetben a határozat meghozatalának és/vagy jogerőre emelkedésének időpontja lehet releváns.

Kétoldalú jogsegélyszerződéseink rendszerint meghatározzák, hogy a külföldi határozatra hivatkozó félnek milyen iratokat kell benyújtania a másik szerződő államban (határozat hiteles kiadmány, másolata; az eljárást megindító iratnak, illetve a határozatnak a marasztalt fél részére történő kézbesítését igazoló irat; a csatolt iratok hiteles fordítása).

Az EU-tagállamokkal hatályos szerződéseink kapcsán ki kell emelni, hogy az uniós jog által lefedett határozatok tekintetében értelemszerűen a rendeletek alkalmazandók, de amennyiben a rendeletek tárgyi vagy időbeli hatályuk következtében nem alkalmazhatók, a kétoldalú jogsegélyszerződések szabályai érvényesülnek.⁶⁷

⁶⁷ Így például egy 1999-ben vagyoni jogi ügyben hozott román bírósági határozatra – időbeli hatálya miatt – egyetlen uniós rendelet sem alkalmazható; vagy, mint ahogy egy gondnokság alá helyezésről szóló román határozatra sem vonatkozik egyetlen uniós norma sem, így ezek elismerését és végrehajtását a magyar–román jogsegélyszerződés teszi lehetővé.

4.6. A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény és a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet

Az Nmjt. hatálya a 2. § alapján csak azon esetekre terjed ki, amelyeket európai uniós rendelet vagy nemzetközi szerződés nem szabályoz. Ezért a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására is akkor alkalmazható csak a törvény, ha nincs olyan uniós vagy nemzetközi jogforrás, amely az adott határozat tekintetében alkalmazandó lenne.

Az Nmjt. a határozat fogalmát nem definiálja.⁶⁸ Bár az Nmjt. 109. § (1) bekezdése „bíróági” határozatok elismeréséről szól, e rendelkezés értelmezésére is irányadó a törvény 3. § a) pontja, amely alapján a „bíróág” fogalom a magánjogi jogviszonyok tárgyában eljáró más külföldi hatóságokra is kiterjed. Külföldön is rendelkezhetnek a bíróági intézményrendszeren kívüli szervek is olyan hatáskörökkel, amelyek gyakorlásával polgári jogviszonyokat érintő döntéseket hoznak (például közjegyzők, gyám- és végrehajtási hatóságok vagy anyakönyvi hatóságok). Nem is csak a szigorúan vett állami szerveket kell e tekintetben figyelembe venni, hanem olyan nem állami szerveket (tipikusan ilyenek az egyházi bíróságok), amelyek az adott állam jogában elismert, lényegében közhatalmi feladatot látnak el.

Ahogy az uniós rendeleteknél, úgy a magyar belső jog szempontjából is közömbös, hogy a külföldi határozat milyen elnevezés alatt született meg, milyen formában jelenik meg (így például egy nyilvántartásba történő bejegyzés is megfelelő lehet).

Az Nmjt. 109. § (1) bekezdése határozza meg azon általános feltételeket, amelyeknek, kevés kivételtől eltekintve, minden külföldi határozatnak meg kell felelnie ahhoz, hogy elismerésre kerüljön. Ezen túl egyes, a tárgyak alapján megállapított határozatoknak további feltételeknek is meg kell felelnie.

Az általános feltételek az alábbiak:

1. az eljáró külföldi bíróság joghatósága az Nmjt. alapján megalapozott volt,
2. a határozat a meghozatala szerinti állam joga szerint jogerős, vagy azzal egyenértékű joghatással bír, és
3. nem áll fenn az Nmjt.-ben megállapított egyetlen megtagadási ok sem.

⁶⁸ A határozat fogalmával kapcsolatban lásd: BRÁVÁ CZ–SZŐCS 2003, 185–189.

A joghatóság megalapozottságának vizsgálatára az Nmjt. 109. § (2) bekezdése irányadó, amely szerint „a külföldi bíróság joghatóságát akkor kell [...] megalapozottnak tekinteni, ha olyan joghatósági ok alapján járt el, amely e törvény alapján magyar bíróság joghatóságát megalapozná”. Azt kell megvizsgálni, hogy ha magyar bíróság (hatóság) járt volna el hasonló ügyben, akkor az Nmjt.-ben megállapított joghatósági szabályok alapján⁶⁹ lett volna-e joghatósága. Ugyanakkor az Nmjt. egyes jogviszonytípusoknál még ilyen jellegű értékelést sem tesz szükségessé az elismerést mérlegelő hatóság részéről, ehelyett közvetlenül megállapítja, hogy mikor kell a külföldi joghatóságot megalapozottnak tekinteni.⁷⁰

A joghatóság vizsgálatának a családjogi, személyállapotú ügyekben hozott határozatokra vonatkozó további eleme, hogy amennyiben magyar állampolgár családjogi, személyállapotú státuszát, jogviszonyait érinti a külföldi határozat, és az illető más állampolgársággal is rendelkezik, ez utóbbi állampolgárságot is figyelembe kell venni.⁷¹

A magyar belső jognak az uniós jogtól eltérő elismerési feltétele, hogy a külföldi határozat az érintett jogviszonyt végleges jelleggel rendezze. Ennek megfelelően az elismerés feltétele, hogy a határozat a meghozatala szerinti állam joga szerint jogerős legyen, vagy ha a jogerő fogalmát az adott külföldi jog nem ismeri, akkor azzal egyenértékű joghatással bír, vagyis az végleges jellegű, fellebbezéssel, rendes jogorvoslattal nem megtámadható. E feltétel önmagában nem zárja ki az ideiglenes intézkedések elismerését, ha azok jogerősek, de például az előzetes végrehajthatóság a belföldi elismeréshez nem elegendő.

A megtagadási okok 109. § (4) bekezdésben megállapított listájából bármelyik fennállása kizárja a belföldi elismerést.

Hagyományos megtagadási ok a magyar közrendbe ütközés. Ez az Nmjt. 12. § (1) bekezdése alapján a magyar jogrendszer alapvető értékeinek és alkotmányos elveinek nyilvánvaló és súlyos sérelmét jelenti. A külföldi határozat elismerése megtagadásának egy kivételesen alkalmazható okáról van szó, hiszen figyelembevételéhez nemcsak az szükséges, hogy a határozat

⁶⁹ Nmjt. X. Fejezet.

⁷⁰ Nmjt. 115. §, 116. § (1), 117. § (1), 118. §, 119. §.

⁷¹ Így például ha egy magyar állampolgár egyben ausztrál állampolgár is, és Ausztráliában hoztak őt érintő határozatot, továbbá a magyar jog szerint az állampolgárság a joghatóságot megalapozó körülmény, nem csak a magyar állampolgárság alapján fennálló magyar, hanem az ausztrál állampolgárság alapján fennálló ausztrál joghatóságot is megalapozottnak kell tekinteni.

elismerésének eredménye a magyar jogrendszer legalapvetőbb értékeit sértse, hanem az is, hogy ezt nyilvánvalóan és súlyosan tegye. Ilyen eset lehet például, ha a külföldi határozat egy hagyatéki ügyben diszkriminál a férfi és női örökös között, vagy a marasztalt félnek a védekezéshez való jogát az eljárás helye szerinti államban jogszabály zárta ki.

További megtagadási ok, ha a marasztalt fél az eljárásban azért nem tudott részt venni, mert az eljárást megindító iratot a részére nem kézbesítették a lakó- vagy szokásos tartózkodási helyén, olyan módon és időben, hogy védekezését előkészíthesse. E körben azt szükséges vizsgálni, hogy az eljárást megindító irat – amely lehet keresetlevél, idézés vagy bármi más, amelyből a címzett az eljárás helye szerinti állam jogának megfelelően értesül az eljárás megindulásáról és annak tárgyáról – elérte-e a címzettet, még-hozzá olyan formában és olyan időben, hogy a védekezését előkészíthesse. Önmagában nem a szabályszerűség a lényeg, hiszen adott esetben egy fiktív kézbesítés (például hirdetményi kézbesítés) is lehet szabályos, amely ténylegesen nem teszi lehetővé a címzett számára, hogy védekezést terjesszen elő. Ha azonban a címzett ténylegesen megkapta az eljárást megindító iratot, ami alapján olyan helyzetbe került, hogy védekezni tudjon, de valamilyen hiba miatt nem tekinthető szabályszerűnek a kézbesítés, e megtagadási okra nem lehet hivatkozni.

Amennyiben ugyanazon ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt azonos felek között Magyarországon korábban indult eljárás, mint külföldön (perfüggség), ez a körülmény a külföldi eljárásban hozott határozat elismerése megtagadásának alapjául szolgál. Az eljárás megindulásának időpontjaként az Nmjt. 69. § (5) bekezdése szerinti időpontot kell alapul venni. Ez annak figyelembevételével határozza meg a releváns időpontot, hogy az eljárás helye szerinti állam joga szerint miként indul az eljárás. Magyarországon ez az az időpont, amikor az eljárást megindító irat (keresetlevél, kérelem) az eljáró bírósághoz, hatósághoz benyújtásra kerül, olyan jogrendszerekben viszont, ahol az eljárást megindító iratot előbb kell kézbesíteni (a felperes által), és csak ezt követően kell benyújtani a bírósághoz, a kézbesítésre hatáskörrel bíró hatósághoz való érkezés időpontja meghatározó. E körben vizsgálni szükséges az eljáró külföldi bíróság, hatóság államának jogát.

Ugyancsak az elismerés megtagadását eredményezi, ha ugyanazon ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában azonos felek között magyar bíróság (hatóság) jogerős érdemi határozatot hozott, hiszen az ilyen határozathoz fűződő *res iudicata* hatály kizárja más határozat érvényesülését. Ilyen szabályt az Nmjt. az olyan korábban hozott más jogerős külföldi

határozatok javára is megállapít, amelyek az elismerés feltételeinek megfelelnek. Az elismerés feltételeinek való megfelelés vizsgálata a kedvezményezett külföldi határozat tekintetében nemcsak az Nmjt., hanem az adott külföldi határozatra irányadó uniós rendelet vagy nemzetközi szerződés alapján is történhet.

A perfüggősegen, illetve az ítélt dolog hatályán alapuló megtagadási okok nem egyformán érvényesülnek valamennyi határozat esetében. A házasság létezésével, érvényességével és felbontásával [116. § (3) bekezdés], a bejegyzett élettársi kapcsolat létezésével, érvényességével és megszűnésével [117. § (2) bekezdés], a származással, az örökbefogadással, a szülői felügyelettel, kapcsolattartással és gyámsággal, a gondnoksággal és más védelmi intézkedésekkel, a holtak nyilvánításával, a halál tényének megállapításával és a névviseeléssel (121. §) kapcsolatos határozatok esetében ugyanis eltérő feltételek kerültek megállapításra a törvényben. Ezek esetében a megtagadási okok alkalmazhatóságához nem szükséges, hogy a külföldi eljárás azonos felek között indult, csak az, hogy azonos ténybeli ugyanazon jog iránt indult az eljárás, illetve hoztak abban határozatot. Amennyiben egy házasság érvénytelenítése iránt külföldön az ügyész kezdeményezett eljárást, míg belföldön az egyik házsfél indított eljárást a másik házsfél ellen, a felek különbözősége nem akadályozza annak, hogy ugyanazon házasságot érvénytelené nyilvánító, korábban hozott magyar jogerős határozatra való tekintettel a külföldi határozat elismerése megtagadásra kerüljön.

A vagyoni jogi ügyekben hozott határozatok elismerése az általános feltételek fennállásán túl ahhoz is kötött, hogy a határozatot hozó állammal Magyarországnak viszonyossága áll fenn. A viszonyosság megállapítása az Nmjt. 124. §-a alapján igazságügyi miniszteri rendelettel történik.⁷² A viszonyosság viszont nem feltétele az elismerésnek, ha az ügyben a magyar bíróság joghatósága kizárt, vagy ha az eljáró külföldi bíróság joghatósága a felek olyan joghatósági megállapodásán alapult, amely a magyar jog feltételeinek (lásd: Nmjt. 99. §) megfelelt. Családjogi és személyállapotú ügyekben a viszonyosság fennállása nem feltétele a külföldi határozat elismerésének.

További elismerési feltétel érvényesül a magyar állampolgár gyermek örökbefogadásával kapcsolatos eljárásban hozott határozatra [120. §

⁷² A nemzetközi jogsegélyre és a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó viszonyosság megállapításáról szóló 36/2017. (XII. 29.) IM rendelet állapítja meg a létező viszonyosságokat, az USA-val tartási ügyekben, Németországgal és Olaszországgal vagyoni ügyekben.

(1) bekezdés], és az elismeréshez szükséges az is, hogy a gyermek örökbefogadását a magyar gyámhatóság jóváhagyta. Kivételt képez ez alól, ha a gyermek más állam állampolgárságával is rendelkezik, szokásos tartózkodási helye a határozat meghozatalakor e másik állampolgársága szerinti államban volt, és ezen állam bírósága (hatósága) jóváhagyta az örökbefogadást.

Az Nmjt. könnyített elismerési szabályokat is megállapít specifikus határozatok tekintetében. A 116. § (2) bekezdése alapján a joghatóság megalapozottságának hiányában is el kell ismerni a házasság létezésével, érvényességével vagy felbontásával összefüggő külföldi határozatot, ennek feltétele pedig, hogy jogerős (vagy azzal egyenértékű joghatással bír), a törvény szerinti megtagadási okok nem állnak fenn, és a magyar állampolgárságú házastárs maga kéri az elismerést. Ez utóbbi feltételnek megfelel, ha a magyar állampolgár házastárs a külföldi határozat anyakönyvbe való bejegyzését kéri. A 117. § (2) bekezdése e szabály alkalmazását kiterjeszti a bejegyzett élettársi kapcsolat létezésével, érvényességével és megszűnésével kapcsolatos határozatokra is.

Hasonló megoldást alkalmaz az Nmjt. 120. § (2) bekezdése, amely a joghatóság megalapozottságának vagy gyámhatósági jóváhagyás hiányában is lehetővé teszi a magyar állampolgár örökbefogadásáról szóló külföldi jogerős (vagy azzal egyenértékű) határozat elismerését, ha a törvény szerinti megtagadási okok nem állnak fenn, és az elismerés iránti kérelem benyújtásakor a magyar jog szerint már nagykorúvá vált magyar állampolgár örökbefogadott kéri az elismerést.

A Nmjt. 110. §-a a határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó szabályok alkalmazhatóságát kiterjeszti a külföldi eljárásban kötött egyezségekre is. Ilyen egyezségek az eljárás helye szerinti állam jogától függően igényelhetik, hogy bíróság, hatóság azt határozattal jóváhagyja. Ebben az esetben az egyezséget, mivel az ahhoz fűződő joghatás a jóváhagyó határozatból eredeztethető, határozatként kell kezelni. Amennyiben viszont nincs ilyen jóváhagyó határozat, de az egyezéshez az adott külföldi jog joghatást fűz, e rendelkezés biztosítja e joghatások hazai elismerését.

A gyakorlatban előfordulhat, hogy egy külföldi határozat elismerésére nemzetközi egyezményt kell alkalmazni, de a határozat annak alapján nem ismerhető el. Ilyen esetekre az Nmjt. 111. §-a lehetővé teszi, hogy ha a határozat a belső jog szerinti elismerési feltételeknek megfelel, az elismerésre kerüljön belföldön, amikor a viszonyosságot is fennállónak kell tekinteni. Fontos megkötés azonban, hogy csak a Magyarország által kötött egyezmények esetében

alkalmazható e rendelkezés, így az EU által kötött, és így Magyarországot is kötő egyezmények esetében nem.

Ugyan a 122. § (1) bekezdése alapján a külföldi határozat elismerése külön eljárást nem igényel, ez nem jelenti azt, hogy az elismerés automatikus lenne, szemben az uniós rendeletekkel. Az elismerhetőség kérdését minden esetben vizsgálni kell, elsősorban annak a magyar bíróságnak, hatóságnak, amelynek eljárásában az elismerés kérdése felmerül, és ha erről külön nem is kell rendelkeznie, eljárásában megállapításának eredményét figyelembe veszi. Mindez azonban a 122. § (2) bekezdés alapján nem akadályozza, hogy valamely érdekelt nem peres eljárásban kérje bíróságtól az elismerés megállapítását.

Az elismerés vizsgálata kizárólag az elismerés Nmjt. szerinti feltételeinek vizsgálatát jelenti, és nem terjedhet ki a külföldi határozat érdemi felülvizsgálatára, vagyis a külföldi döntés tartalma nem bírálható felül.

Az elismerés feltételei közül a külföldi joghatóság megalapozottságát, a határozat jogerős jellegét, vagyonjogi ügyekben a viszonyosság fennállását, illetve örökbefogadás esetén a magyar gyámhatósági jóváhagyás meglétét, illetve a megtagadási okok közül a közrendbe ütközés hiányát hivatalból kell vizsgálni. Ez utóbbi nem jelenti azt, hogy az elismerést értékelő hatóságnak hivatalból vizsgálnia kellene a külföldi határozat meghozatalához vezető eljárás minden részletét, de az ismert releváns körülményeket a fél kifogása hiányában is figyelembe kell vennie. A többi megtagadási ok (eljárás megindító irat kézbesítésének hiánya, perfüggőség, ítélt dolog hatálya) fennállása mellett megdönthető vélelem szól.

Az elismerés még nem jelenti azt, hogy a külföldi határozat belföldön végre is hajtható. Ehhez az szükséges, hogy a magyar bíróság a Vht. szerinti eljárásban⁷³ előzetesen végrehajthatóvá nyilvánítsa. Ennek megtörténtét követően a végrehajtásra vonatkozó magyar jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően⁷⁴ hajtható végre a határozat.

Az Nmjt. határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseit a 126. § (2) bekezdése alapján a 2018. január 1-jén vagy azt követően hozott határozatokra kell alkalmazni. Ez alól a 126. § (3) bekezdés alapján kivételt jelentenek az ezen időpontot megelőzően hozott, magyar állampolgár személyi állapotát és családjogi viszonyait érintő határozatok, amelyekre szintén alkalmazható a törvény.

⁷³ Lásd: Vht. XII. fejezet.

⁷⁴ Például Vht., vagy a Gyer. 33–33/B. §-a.

Az átmeneti rendelkezéseket figyelembe véve a 2018. január 1. előtt hozott azon határozatok esetében, amelyekre az Nmjt. nem alkalmazható, a meghozatalukkor hatályos szabályokat kell alkalmazni az elismerés és végrehajtás feltételeit illetően. Röviden ki kell ezért térni az Nmjtv. vonatkozó szabályaira is.

Az Nmjtv. XI. fejezete az Nmjt.-hez hasonló elismerési feltételeket állapított meg, bár az új törvény módosított az elismerés rendszerén. A külföldi határozatok elismerésének általános feltételeit az Nmjtv. 72. §-a állapította meg. Lényegi eltérést az jelentett az új szabályokhoz képest, hogy általános feltétel volt a viszonyosság fennállása, bár a 73. § (2) bekezdése ez alól kivételként állapította meg a személyi állapotot érintő határozatokat, illetve, hasonlóan az Nmjt.-hez, azt az esetet, amikor a joghatóság vagyoni jogi ügyben a felek megállapodásán alapult. A megtagadási okok esetében lényegi különbség volt, hogy az eljárási közrend sérelme⁷⁵ külön megtagadási okként szerepelt, illetve hogy a harmadik államban korábban hozott jogerős határozat léte nem volt megtagadási ok. Apróbb eltérést jelentett, hogy az eljárást megindító irat kézbesítése esetén a kézbesítés szabályszerűségének hiánya, még ha a címzett ténylegesen meg is kapta az iratot, megalapozta a kapcsolódó megtagadási ok felhívhatóságát. Külön szabályok kerültek megállapításra a kizárólagos magyar joghatóság körébe tartozó ügyekben hozott határozatokra, ezeket nem lehetett elismerni főszabály szerint. Szűk kivételt jelentett egyrészt a magyar állampolgár házastárs házasságát felbontó vagy bejegyzett élettárs kapcsolatát megszüntető, másrészt a kiskorú magyar állampolgár örökbefogadásának engedélyezése tárgyában hozott jogerős határozat elismerése, amelyek tekintetében a kizárólagos joghatóság sérelmét figyelmen kívül kellett hagyni, ha az érintett magyar állampolgár házastárs, illetve a kérelem benyújtásakor már nagykorú magyar állampolgár örökbefogadott kérte az elismerést, és egyébként a tv. szerinti megtagadási ok nem állt fenn [70. § (2)–(3) bekezdés és 70/A. §]. Amennyiben a külföldi határozat olyan ügyben született, amelyben a magyar joghatóság kizárt volt, a határozatot el kellett ismerni, feltéve, hogy az jogerős volt, az elismerés nem ütközött közrendbe, és a külföldi eljárásban az eljárást megindító irat kézbesítése megfelelően történt, továbbá az eljárás a magyar eljárási jog alapvető elveit nem sértette súlyosan (71. §).

⁷⁵ Az Nmjtv. 72. § (2) c) pontja alapján a magyar eljárási jog alapvető elveit súlyosan sértő eljárás eredményeként meghozott határozat nem volt elismerhető, ez a megtagadási ok az új törvényben a közrendi megtagadási okba olvadt bele.

Felhasznált irodalom

- BRÁVÁ CZ Ottóné – SZÖCS Tibor (2003): *Jogviták határok nélkül – Joghatóság, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása polgári ügyekben*. Budapest, HVG-ORAC.
- Conclusions and Recommendations of the Special Commission of October-November 2003* (2003). Elérhető: www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3121&dtid=2 (A letöltés ideje: 2017. 10. 17.)
- Conclusions and Recommendations of the 2014 Special Commission on the practical operation of the Hague Service, Evidence and Access to Justice Conventions* (2014). Elérhető: www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6405&dtid=2 (A letöltés ideje: 2017. 10. 17.)
- GAUDEMET-TALLON, Hélène (2010): *Compétence et exécution des jugements en Europe*. Paris, LGDJ.
- Gyakorlati útmutató a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazásához (2019). Elérhető: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/guide_taking_of_evidences_hu.pdf (A letöltés ideje: 2018. 01. 20.)
- JENARD, P. (1968): *Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters*. OJ 5.3.79. C 59.
- KENGYEL Miklós (2009): A Brüsszel-I. rendelet. In KENGYEL Miklós – HARSÁGI Viktória szerk.: *Európai polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris.
- KENGYEL Miklós (2014): *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris.
- Report on the work of the Special Commission on the operation of the Hague Service Convention (December 1977)* (1977). Elérhető: www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2280&dtid=2 (A letöltés ideje: 2017. 10. 17.)
- Report on the work of the Special Commission of May 1985 on the operation of the Hague Evidence Convention* (1986). Elérhető: www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3433&dtid=2 (A letöltés ideje: 2017. 10. 17.)
- Report on the work of the Special Commission of April 1989 on the operation of the Hague Service and Evidence Conventions* (1989). Elérhető: www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2281&dtid=2 (A letöltés ideje: 2017. 10. 17.)
- SIMONI, Alessandro – PAILLI, Giacomo (2016): *Study on the service of documents: Comparative legal analysis of the relevant laws and practices of the Member States; Final report*. European Commission, Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0049. Elérhető: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/studies/service_docs_en.pdf (A letöltés ideje: 2017. 11. 27.)

WAUTELET, Patrick (2016): Recognition. In MAGNUS, Ulrich – MANKOWSKI, Peter eds.: *European Commentaries on Private International Law. Vol. I: Brussels Ibis Regulation – Commentary*. Köln, Dr. Otto Schmidt KG. 814–817.

Ajánlott irodalom

- Study on the service of documents – Comparative legal analysis of the relevant laws and practices of the Member States* (2016). Elérhető: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/studies/service_docs_en.pdf (A letöltés ideje: 2017. 11. 29.)
- Conclusions and Recommendations of the 2009 Special Commission on the practical operation of the Hague Apostille, Service, Taking of Evidence and Access to Justice Conventions* (2009). Elérhető: www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4694&dtid=2 (A letöltés ideje: 2017. 10. 17.)